

Ya Mangêd ya Habi tungkol kan Apo Jesu-Cristo ya inhulat ni apostol

Juan

Paunan habi

Ya Mangêd ya Habi tungkol kan Apo Jesu-Cristo ya inhulat ni apostol Juan, ay inhulat ta êmên ya balang makamwang hên laman hên habaytsi ya hulat, ay maniwala kan Apo Jesu-Cristo, ya impangakon Mámiligtas, ya Anak ni Apo Namalyari. Ha êmbayro ay magkamain hilan biyay ya ayn angga (Juan 20:31).

Ya pamaêg ni apostol Juan kan Apo Jesu-Cristo di ha unan hulat na ay 'ya Habi.' Impamwang ni apostol Juan ya Hi Apo Jesu-Cristo ay habaytoy 'Habi' ya kalamo ni Apo Namalyari paubat hên una. Impamwang na êt di ha hulat na, ya pito kanlan kapapaêpapah ya dinyag ni Apo Jesu-Cristo ya ampamaptêg ya hiyay habaytoy impangakon Mámiligtas, ya Anak ni Apo Namalyari.

Nakahulat ha kapitolo 13 angga ha 17 ya tungkol ha mangêd ya pamakilamo ni Apo Jesu-Cristo ha tagahonol na hên haton yabi bayo ya dinakêp. Ya yabin habayto ay disperas hên pagkapako na ha koros, kabay pinataniêh nay nakêm lan tagahonol na, ta êmên hila nakal-an ha balang malyari. Ha kapitolo 18 angga ha kapitolo 21 ay impamwang no ay-êmên yan dinakêp, haka ya tungkol ha pagkapako na ha koros. Impamwang êt bayro ya pangabiyay nan oman, haka ya pagpahlêk na ha tagahonol na, nayari yan nabiyay oman.

Bayri êt ha inhulat ni apostol Juan, ay impamwang ya an-idigalo ni Apo Jesu-Cristo, ay biyay ya ayn angga kanlan ampaniwala ya hiyay dann, kaptêgan, haka biyay (Juan 14:6).

Kabooan hên pinakalaman

Umpisan hulat *1:1-18*

Hi Juan Bautista haka ya tagahonol ni Apo Jesu-Cristo *1:19-51*

Ya pamanoro ni Apo Jesu-Cristo *2:1-12:50*

Hi Apo Jesu-Cristo ha balayan Jerusalem *13:1-19:42*

Hi Apo Jesu-Cristo ay nabiyay oman *20:1-31*

Minghan ya êt nagpahlêk ha probinsyan Galilea *21:1-25*

Ya Habi ya ayn kaatag no alwan hi Apo Jesu-Cristo

1 ¹Hên haton kauna-unaan hên a pon dinyag ya hata langit, haka luta ay main nanan Habi. Habaytoy Habi ay atsi bayro hên kalamo ni Apo Namalyari, haka hiyay Apo Namalyari. ²Hiyay kalamo ni Apo Namalyari paubat hên una. ³Hiyay nanyag hên kaganawan ya atsi bayri. Ayn hinon nadyag no alwan gawan kana. ⁴Hiyay ubatan hên biyay haka hiyay maialimbawa ha atáng ya ampamahawang ha ihip hên balang miha. ⁵Habaytoy hawang ay anhumawang ha luta ya nanad dinumiglêm gawan ha kasalanan. A ya napahambut ha kariglêman.

⁶Amêhên, main lalaki ya in-utoh ni Apo Namalyari, ya nag langan Juan.^a ⁷In-utoh na ya hên mamipamwang hên tungkol ha hawang, ta êmên ya balang miha ay maniwala kanan habayto ya ampamahawang hên kaihipan. ⁸Alwan hi Juan ya hawang, noa, hiyay in-utoh hên mamipamwang hên tungkol ha hawang. ⁹Ya pêtêg ya hawang, ay habaytoy nilumatêng di ha luta ya ampamahawang ha kaihipan hên balang miha.

¹⁰Hiyay nanyag hên hata luta hên hato pon, haka hiyay nilumatêng di ha luta. Noa, a la ya awud nabalayan. ¹¹Agyan hilay Israelita ya kamag-anak na, ay a nananggap kana hên nilumatêng ya kanla. ¹²Noa, hilangan ya nananggap kana, haka naniwala kana, ay dinyanan nan tungkulan hên mag-in anak ni Apo Namalyari. ¹³Ya pangianak kanlan anak ni Apo Namalyari, ay alwan nanad pangianak tawo, haka alwan gawan ha kalabayan lan miahawa hên magkamain anak, noa, gawan ha kapangyarihan ni Apo Namalyari.

Ya Habi ya ayn kaatag no alwan hi Apo Jesu-Cristo, ay nag-in tawo

¹⁴Ya Habi ay nag-in tawo, haka napaidi di ha luta. Ya hinabi na ay panay pêtêg haka hiya ay panay maingaloên. Nahêlêk naên ya panga-Diyos na. Yabay ya panga-Diyos hên kamiha-mihaan Anak ni Apo Namalyari, ya Tatang na.

¹⁵Nangaral hi Juan Bautista hên tungkol kanan hata Habi ya nag-in tawo. Habaytsi ya pamipamwang na, hên intoro na hi Apo Jesus, ya wana, “Yabay ya hinabi ko kamoyu ya ‘main lumatêng ya makapangyarihan kangko, gawan atsi yay na, hên a ko pon in-anak.’”

¹⁶Kaganawan tamo ay ampakinabang ha kahampatan nakêm ni Apo Jesu-Cristo, ya hadyay maingaloên. ¹⁷Ya Kautuhan ni Apo Namalyari, ay impamwang ni apo Moises kanlan Israelita, noa, ya kaptêgan, haka ya ingalo ni Apo Namalyari, ay impamwang ni Apo Jesu-Cristo. ¹⁸Paubat hên haton lagi,

---

^a 1:6 Hi Juan ya namabawtismo kanlan nangamin kasalanan la. Ambanhagan la yan Juan Bautista. Alwan hiya ya nanulat hên hata inhulat bayri.

ay ayn êt nakahêlêk kan Apo Namalyari, no alwan bêngat hi Apo Jesu-Cristo ya kamiha-mihaan nan Anak. Hiyay Apo Namalyari, haka hiyay panay nan kalamo. Hiya ya namipamwang kan Apo Namalyari, ya Tatang na.

Ya panoro ni Juan Bautista

(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Lucas 3:1-18)

¹⁹Amêhên, hilay Israelita, ya ampamaala ha balayan Jerusalem, ay namiutoh hên ungnô kanlan pari la, haka ungnô kanlan Levita ya ampanawop kanlan pari, ta êmên hila mangotáng kan Juan Bautista no hino ya. ²⁰Hinabi ni Juan ya kaptêgan, ya wana, “Alwan hikoy Mesias, ya Cristo, ya pinili ni Apo Namalyari hên mag-in habaytoy Mámiligtas ya impangako na.” ²¹“No êmbayro, hino ka awud?” wanla. “Kayno hika hi Propeta Elias!” “Alwa.” wani Juan. “Kayno hika ya Propeta ni Apo Namalyari, ya an-êngganan naên!” “Alwa.” wanan oman ni Juan. ²²Wanlay na êt, “Habiên mo awud no hino ka, ta êmên naên maipamwang kanlan namiutoh kannaên. Hinoy mahabi mo ya tungkol ha sarili mo?”

²³Amêhên, hinabi ni Juan, “Hiko ya inungkat ni Propeta Isaias, ya wana, ‘Main ampan-angaw ha logal ya kabalah-balahan, ya wana kanlan kal-atan ya naka-tsipon, ‘Il-an yoy nakêm yo ha pamanlumatêng hên Panginon, Ya nanad ha pamil-an hên dann ha pamanlumatêng hên mihay matag-ay ya manungkulan.’” ^b

Habaytoy hinabi ni Propeta Isaias ya tungkol kangko.”

²⁴Hilay nangotang, ay in-utôh lan Pariseo. ^c ²⁵Nangotang hilay na êt kan Juan, ya wanla, “Awta ampamawtismo ka? Alwan hika awud ya Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mámiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala. Alwa ka etaman hi Propeta Elias. Haka alwan hika ya Propeta ni Apo Namalyari ya an-êngganan naên.” ²⁶Kabay hinabi ni Juan, ya wana, “Lanêm ya ampangibawtismoan ko, noa, main di hên kalamo yo, ya a yo kilala. ²⁷Agyan nuna kon nilumatêng kana, ay mangokal man hên hêêl pag-apin bitsih na, ay ayn akon karapatan ta matag-ay ya tungkulan na.” ²⁸Habayto ay nalyari ha baryon Betania, ha lipay hên Ilog Jordan. Yabay ya ilog ya pinamawtismoan ni Juan.

Hi Apo Jesus ay Biseron Tupa ni Apo Namalyari ta idin nay lawini na ha ikakangêd tamo

²⁹Hên humonoy allo, ay nahêlêk ni Juan hi Apo Jesus ya andumani kana. Kabay wana kanlan kalamo na, “Hêlêkên yo! Atsi di ya Biseron Tupa^d ni Apo Namalyari. Hiya ya ayn kasalanan, ya mamialih kasalanan

^b 1:23 Isaias 40:3   ^c 1:24 Hilay Pariseo ay mihay pangkat lan Israelita. Ampag-aralan lay Kautuhan ni apo Moises haka êndat la no anhonolên la ya balang utôh bayro.

^d 1:29 Genesis 22:8 An-iátang lan Israelita hên biseron tupa, ta êmên mapatawad ya kasalanan la.

lan tawo di ha luta. ³⁰Yabay ya hinabi ko kamoyu ya ‘main lumatêng ya makapangyarihan kangko, gawan atsi yay na, hên a ko pon in-anak.’ ³¹Agyan hiko, ay a ko ya muwang no hino yan taganá hên hato. Êmbayro man, ay atsi ko di, hên ampamawtismo ta êmên ya ipamwang ha Israelita.” ³²Habaytsi ya pamipamwang ni Juan Bautista, “Nahêlêk ko ya Espiritu ni Apo Namalyari ya inumaypan ubat ha langit, hên nanad ha mihay pati-pati, haka nagmana ya kana. ³³Hiko man, hên una, ay a ko muwang no hino yan taganá. Noa, hi Apo Namalyari, ya namiutoh kangko hên mamawtismo ha lanêm, ya naghabi kangko, hên êmên di, ‘Mahêlêk mo ya Espiritu ko ya umaypa haka magmana ha mihay lalaki. Hiyay mamawtismo ha pamahapat hên Espiritu ko.’ ³⁴Nahêlêk ko ngan ya nalyari, kabay an-ipamwang ko ya hiya ya Anak ni Apo Namalyari.”

Hilay unan tagahonol ni Apo Jesus

³⁵Ha humonol ya allo, ay atsi yay na êt ha lanêm hi Juan Bautista haka ya lowa kanlan tagahonol na. ³⁶Hên naikit na ya ampita bayro hi Apo Jesus, ay wana, “Hêlkên yo! Hiyay Biseron Tupa ni Apo Namalyari. Hiya ya halanggo tamo.” ³⁷Nagilam lan loway tagahonol ni Juan ya hinabi na, kabay hinumonol hila kan Apo Jesus. ³⁸Hên namalingay hi Apo Jesus ay nahêlêk na hilay anhumonol kana haka na hila kinotang, ya wana, “Main kaw hên labay?” Kabay hinabi la, “Rabi, antoy ampaidyanan mo?” (Ya labay habiên hên Rabi ay Mánoro.) ³⁹Wani Apo Jesus kanla, “Kihonol kaw kangko, ta hêlkên yo.” Mag-aalas quatro hên maapon hên habayto. Nakihonol hila kana ta hinlêk lay ampaidyanan na. Nagdahêl hila tana kana.

⁴⁰Ya miha kanlan lowa, ya nakagilam hên habi ni Juan Bautista, haka nakihonol kan Apo Jesus, ay hi Andres, ya kapotoh pohêl ni Simon Pedro. ⁴¹Habayto hi Andres, ay una nan tinapol hi Simon, ya kapotoh pohêl na, ta wana kana, “Natapol naên ya Mesias, ya pinili ni Apo Namalyari hên mag-in Mámiligtas!” (Ya labay habiên hên Mesias ha habin Griego ay Cristo.) ⁴²Pinakilamo ni Andres hi Simon kan Apo Jesus. Hinlêk ni Apo Jesus hi Pedro, bayo wana, “Hika hi Simon, ya anak ni Juan. Banhagan la kan Cefas.” (Ya labay habiên hên Cefas ay bato. Habayto ay Pedro ha habin Griego.)

Ya hinabi ni Apo Jesus kan Felipe haka Natanael

⁴³Ha humonoy allo, ay naihipan ni Apo Jesus hên maniraw ha probinsyan Galilea. Natapol na hi Felipe, haka wana kana, “Kihonol ka kangko.” ⁴⁴Hi Felipe ay taga-Betsaida ya balayan lan Andres haka Pedro. ⁴⁵Tinapol ni Felipe hi Natanael, bayo wana kana, “Natapol naên ya Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mámiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala, ya inungkat ni apo Moises ha Kahulatan ya impahulat

kana ni Apo Namalyari. Hiya ya inungkat etaman ha inhulat lan kaatag ya māmipamwang ni Apo Namalyari. Hiya hi Jesus, ya taga-Nazaret, ya anak ni Jose.”⁴⁶ Amêhên, wani Natanael kan Felipe, “Yarin main mangêd ya ubat ha balayan Nazaret, ya pêpêrad ya tawo?” Kabay wani Felipe kana, “Kihonol ka kangko ta hêlkên mo.”

⁴⁷Hên nahêlêk ni Apo Jesus ya andumani kana hi Natanael, ay wana, “Hêlkên yo! Atsi di ya mihay pêtêg ya Israelita ya a ampanloko.”⁴⁸ Kabay wani Natanael, “Ay-êmen mon namwangan ya laman nakêm ko?” Amêhên, wani Apo Jesus, “Bayo ka binaêg ni Felipe ay nahêlêk kata ha hilong hên poon igos.”⁴⁹ Kabay wani Natanael, “Mánoro,^e hika ya Anak ni Apo Namalyari! Hika ya Poon hên bansan Israel.”⁵⁰ Wani Apo Jesus kan Natanael, “Ampaniwala ka kangko gawan nahêlêk kata ha hilong hên poon igos. Igit pon di ya kapapaêpapah ya mahêlêk mo.”⁵¹ Wani Apo Jesus kanla, “Pakagilamên yo, lumatêng ya allo, ay mahêlêk yoy nakaloat ya langit, haka hilay anghel ni Apo Namalyari ya lumakat haka lumohan bayro, hên palako kangko, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo.”

Ya kasálan ha balayan Cana

2¹Hên nalabah ya loway allo, main kasálan ha balayan Cana ha probinsyan Galilea. Atsi bayro ya indo ni Apo Jesus.² Hi Apo Jesus, haka hilay tagahonol na, ay hinagyat ha kasálan etaman.³ Hên naubuh ya alak ha kasálan, ay hinabi nan indo ni Apo Jesus kana, ya wana, “Naubuh ya alak la. Manawop ka dayi.”⁴ Kabay hinabi ni Apo Jesus ha indo na, “Paulayan mo ko, Indo. Alwa ko pon oras, hên manyag hên kapapaêpapah.”⁵ Êmbayro man, ay hinabi nan indo ni Apo Jesus kanlan ampanawop ha kasálan, “Daygên yo ya hinon habiên na kamoyu.”

⁶Amêhên, main bayro hên anêm ya panyanan lanêm ya nadyag ha bato, ya panggamitên lan Israelita no honolên lay paniwala la hên tungkol ha pamaglinis hên lawini la. Hata panyanan ay ampaglaman hên lowampo angga ha tatlumpo ya galon ya balang miha.⁷ Wani Apo Jesus kanlan ampamiapag ha kasálan, “Pun-ên yon lanêm ya hata anêm ya panyanan.” Kabay pinno lan lanêm, hên angga ha bêbêy.⁸ Bayo wana kanla, “Manakhob kaw ta gêtan yo kanan ampamaala kanlan ampanawop ha kasálan.” Kabay nanakhob hila, haka la gintan kanan ampamaala.⁹ Tinawayan nan ampamaala ya lanêm, ya nadyag ni Apo Jesus hên alak, noa, a na muwang no antoy ubatan hên habaytoy alak, ta hilay nangahoy bêngat, ya nag muwang hên habayto. Kabay binaêg nay lalaki ya an-ikasal.¹⁰ Ta hinabi na kanan lalaki, “Hilay kaatag ay ampamiawah pon hên naayang ya alak. Bayo, no mal-at ya nainêm lan makikasal, ay mamiawah hila bayto hên ayn makayn ayang. Noa, hika, ay babayo mon in-awah ya naayang.”

^e 1:49 Rabi ha habi lan Israelita.

¹¹Habayto ya nalyari ha balayan Cana, ha probinsyan Galilea, ay unan kapapaêpapah ya dinyag ni Apo Jesus. Hên dinyag nay habayto, ay impamwang nay panga-Diyos na. Haka naniwala hilay tagahonol na, ya hiyay Cristo.

¹²Nahên nayari ya kasálan, ay nilumohan hilan Apo Jesus ha balayan Capernaum. Nakihonol kana ya indo na, hilay ali na, haka hilay tagahonol na. Nagdahêl hila bayro hên ungnoy yabi.

Namitaboy hi Apo Jesus hên ampipagtinda ha Templo

(Mateo 21:12-17; Marcos 11:15-19; Lucas 19:45-48)

¹³Kaban atsi hilan Apo Jesus ha balayan Capernaum, ay marani yanay Pistan Pangaligtas ha Egipto.^f Kabay nilumakat hi Apo Jesus haka hilay tagahonol na ha balayan Jerusalem ta makipista. ¹⁴Hên nilumatêng hilay na ha ilwangan hên Templo ay nahêlêk na hilay mãmihaliw hên baka, tupa, haka pati-pati ya iátang kan Apo Namalyari. Atsi êt bayro hilay mãmihagili hên pera. ¹⁵Nanuluk ya hi Apo Jesus. Nanyag yan pangumpah kanla, ta intaboy-taboy na hilangan, anggan tupa, haka baka ha plasa hên Templo. Intapon nay pera lan mãmihagilin pera haka na in-iitwag ya lamisaan la. ¹⁶Hinabi na kanlan mamihaliw hên pati-pati, ya wana, “Alihên yo ya pati-pati di. Paan yon daygên palengke ya bali ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.” ¹⁷Naihipan lan tagahonol na, ya nakahulats^g ha habi ni Apo Namalyari, ya tungkol kanan Mesias, ya Cristo, ya wanan hulats, “Ikamatsi ko ya hadyay pamanlugud ko ha bali mo.”

¹⁸Kabay hinabi lan taga-Israêl ya ampamaala ha Templo kan Apo Jesus, ya wanla, “Hinoy maipahlêk mo kannaên, ya kapapaêpapah, ta êmên naên mamwangan, ya main kan tungkulan hên manyag hên dinyag mo?” ¹⁹Amêhên, wani Apo Jesus, “Hiraên yoy hata Templo, ta ipairêng kon oman ha tatloy allo.” ²⁰Kabay wanlan Israelita, “Apatapo boy anêm ya taon ya panyag hên hata Templo. Yarin maipairêng mo ya ha tatloy allon bêngat.”

²¹Noa, ya Templo ya inungkat ni Apo Jesus, ay yabay ya lawini na. ²²Kabay hên nabiyay yan oman hi Apo Jesus ha ikatlon allo hên ubat yan natsi, ay naihipan lan tagahonol na, ya hinabi nay habayto. Pinaniwalan lay Kahulatan ya impahulats ni Apo Namalyari, haka ya hinabi ni Apo Jesus ya tungkol ha pangabiyay nan oman.

Muwang ni Apo Jesus ya laman hên kaihipan

²³Kaban atsi ya hi Apo Jesus ha balayan Jerusalem, ha Pistan Pangaligtas, ay mal-at ya naniwala, ya hiyay Cristo, ya pan-ênggan na la.

^f 2:13 Paskwa. Hêlkên ha panlêkan labay habiên hên habi di ha bokotan hên hata Bibliya.
^g 2:17 Awit 69:9

Naniwala hila, gawan ha kapapaêpapah ya dinyag na. ²⁴Êmbayro man, ay ayn yan tsiwala kanla hi Apo Jesus, ta muwang nay laman ihip hên balang miha. ²⁵Ahina kailangan ipamwang kana, ya tungkol ha ugali hên hinoman, gawan mana nay nan muwang ya laman ihip hên balang miha.

Hi Apo Jesus haka hi Nicodemo

3 ¹Bayro ha balayan Jerusalem, ay main mihay Pariseo, ya nag langan Nicodemo. Hiyay miha kanlan ampamaala ha Israelita. ²Mihay yabi, ay dinumani ya kan Apo Jesus, ta wana kana, “Mánoro, muwang naên ya in-utoh ka ni Apo Namalyari, hên manoro kannaên, ta a mo madyag ya andaygên moy kapapaêpapah, no ayn ya kamo hi Apo Namalyari, hên ampanawop kamo.”

³Kabay wani Apo Jesus kana, “Pakagilamên mo, hilay a in-anak oman, ay a makapakilamo ha pamanlokop ni Apo Namalyari.”

⁴“Apo, ay-êmên hilan ma-ianak oman no toa hilay na? Makahowên hilan oman ha bitokan indo la?”

⁵Kabay wani Apo Jesus kana, “Pakagilamên mo. Ayn makapakilamo ha pamanlokop ni Apo Namalyari, no a ya pon na-ianak ha lanêm, haka ha Espiritu ni Apo Namalyari ta êmên mabayoy ya nakêm na. ⁶Hilay tawo ay ampamianak hên tawo ya main biyay bayri ha luta. Hilay in-anak ha Espiritu ni Apo Namalyari, ay main bayoy biyay ha hawop nan Espiritu na. ⁷Paan kan mag-êpapah ha hinabi ko kamo, ya ‘Hikaw ay kailangan ianak oman.’ ⁸Ya Espiritu ni Apo Namalyari ay nanad hên angin, ya a maiutoh. Angkagilam ya tonoy hên angin. Noa, a mamwangan no antoy ubatan na, haka no antoy lakwên na. Êmbayro êt, ay a mahêlêk no ay-êmên nan bayoên nan Espiritu ni Apo Namalyari ya nakêm, noa, habaytoy mahêlêk ha biyay.”

⁹Amêhên, wani Nicodemo, “Apo, ay-êmên mangyari ya habain ya hinabi mo?”

¹⁰Kabay hinabi ni Apo Jesus kana, “Miha ka ya mánoro di ha Israel. Yarin a mo angkaintindihan ya hatsi. ¹¹Pakagilamên mo. Panhabiên naên ya muwang naên, haka an-ipamwang naên ya nahêlêk naên. Noa, a yo ampaniwal-an ya anhabiên naên. ¹²No, a yo paniwal-an ya impamwang ko kamoyu, ya tungkol di ha luta, ay-êmên yon paniwal-an ya ipamwang ko kamoyu ya tungkol ha langit! ¹³Ta hikon bêngat, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ya nag-aypa ubat ha langit, ay mag-orong ha langit.

¹⁴“Haka no ay-êmên nan itag-ay ni apo Moises ya utan, ya nadyag ha tangso,^h ha kabalah-balahan, ay êmbayro êt, ay kailangan itag-ay ako ha koros, hiko, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo. ¹⁵Kailangan ya habaytoy, ta êmên hilay ampaniwala ya hikoy Cristo, ay madyanan biyay ya ayn angga.” Habaytoy hinabi ni Apo Jesus.

^h 3:14 Bilang 21:9

¹⁶Gawan ha hadyay pamanlugud ni Apo Namalyari ha balang miha, ay in-utoh na ya kamiha-mihaan nan Anak ha luta, ta êmên hilay ampaniwala kana, ay a migtan ha impiyerno, noa, madyanan biyay ya ayn angga. ¹⁷Ta a na in-utoh ni Apo Namalyari ya Anak na, ta êmên sintinsyahan hên parusaan hilay tawo. Noa, in-utoh na ya ta êmên na hila ilitas ha parusa.

¹⁸A hila parusaan hilay ampaniwala ha Anak. Noa, hilay a ampaniwala kana, ay sinintinsyahan nanan parusaan, gawan a hila naniwala ha kamiha-mihaan Anak ni Apo Namalyari. ¹⁹Sinintinsyahan hilan parusaan, gawan agyan nantan ya Anak na hên kamwangan ya tungkol kan Apo Namalyari ya nanad hawang ha balang miha ha luta, ay labay la pon ya kariglêman, gawan nangarawak ya dyag la. ²⁰Ta hilay ampanyag karawakan, ay angkahêmêkan lay hawang, haka a hila andumani ha hawang, ta êmên a mahawangan ya nangarawak ya dyag la. ²¹Noa, hilay ampanyag kangêran, ay andumani ha hawang, ta êmên mahêlêk ya habaytoy andaygên la, ay kalabayan ni Apo Namalyari.

Hi Apo Jesus haka hi Juan Bautista

²²Amêhên, nilumohan hi Apo Jesus haka hilay tagahonol na ha dani hên lanêm. Nagdahêl ya bayro ha probinsyan Judea hên kalamo lan tagahonol na, haka namawtismo ya kanlan labay pabawtismo. ²³Hi Juan Bautista ay namawtismo etaman ha logal ya nag langan Enon ha danin Salim, gawan mal-at ya lanêm bayro, haka mal-at ya ampagpabawtismo kana. ²⁴A ya pon bayton impahukul hi Juan.

²⁵Mihay allo, ay main mihay Israelita, ya nakihubakan kanlan tagahonol ni Juan, ya tungkol ha pamaglinis lan Israelita, hên pamanhumonol ha paniwala la. ²⁶Amêhên, dinumani kan Juan ya tagahonol na, ta wanla, “Mánoro, habaytoy kalamo mo ha lipay hên lanêm, ya impamwang mo ya hiyay Cristo, ay atsi bayri hên ampamawtismo kanlan mabay pabawtismo. Haka mal-at ya andumani kana.” ²⁷Kabay wani Juan, “Ya katungkulan na ay ubat kan Apo Namalyari, ta ayn hinoman ya main êmbayro ya katungkulan no a indin kana ni Apo Namalyari. ²⁸Hikaw man, ay muwang yoy na, ya hinabi ko, ya alwan hikoy Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mámiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala. Ta hikoy in-utoh ni Apo Namalyari hên mamipamwang, hên lumatêng yay na. ²⁹Nanad ha kaluguran hên mihay lalaki ya an-ikasal, ya ampamil-an kaganawan ha kasálan. Hadyay higla na ha magilam nay habi nan lalaki ya an-ikasal. Êmbayro êt kangko. In-il-an koy pamanlumatêng nan Mesias, ya Cristo, haka hadyay higla ko ta nilumatêng yay na. ³⁰Dapat mitag-ay ya, haka kailangan miaypa ya tungkulan ko.”

Hi Apo Jesus, ya taga-langit

³¹Hi Apo Jesus, ya taga-langit, ay ayn kapantag. Noa, ya taga-luta, ay atsi di ha luta ya nakêm na, haka ya anhabiên na ay tungkol di ha

luta. Hi Apo Jesus ay daêg nay balang miha. ³²Haka an-ipamwang na ya nahêlêk na, haka ya nagilam na, êmbayro man, ay pêpêrad ya ampaniwala ha anhabiên na. ³³Noa, hilay ampaniwala ha anhabiên na, ay ampamaptêg ya pêtêg ya habi ni Apo Namalyari. ³⁴Ta hiyay in-utoh ni Apo Namalyari, hi Apo Jesus bay, ay ampamipamwang hên habi na. Haka ayn kulang ya pam-i ni Apo Namalyari hên Espiritu na kana. ³⁵Anlugurên ni Apo Namalyari, ya Tatang tamo, ya Anak na, hi Apo Jesus. Haka impatalan na kana ya kaganawan ya atsi kana. ³⁶Hilay ampaniwala kan Apo Jesus, ya Anak ni Apo Namalyari, ay main biyay ya ayn angga. Noa, hilay a mabay hên humonol kana, ay a madyanan habaytoy biyay, ta ya huluk ni Apo Namalyari ay atsi kanla, haka parusaan hila hên ayn angga.

Hi Apo Jesus haka ya mihay babayi ya taga-probinsyan Samaria

4 ¹Amêhên, namwangan lan Pariseoⁱ ya mal-at pon ya andumani kan Apo Jesus hên pabawtismo haka patoro kana, kanan hilay andumani kan Juan. Namwangan ni Apo Jesus ya muwang lan Pariseo ya habayto. ²Êmbayro man, ay alwan hi Apo Jesus ya ampamawtismo, noa, ya tagahonol na ya ampamawtismo. ³Gawan namwangan ni Apo Jesus ya muwang lan Pariseo ya habayto, ay nag-alfh ya, haka hilay tagahonol na ha probinsyan Judea, ta nag-orong hila ha probinsyan Galilea. ⁴Bayo hila miabot ha probinsyan Galilea, ay madanan la pon ya probinsyan Samaria.

⁵Nilumatêng hila ha mihay balayan hên Samaria ya pinata-ngalanan Sicar, ya narani ha luta ya indin ni apo Jacob, ya miha kanlan ninuno lan Israelita, ha anak na, hi Jose hên haton lagi. ⁶Atsi bayro ya libon ya kinali ni apo Jacob. Nikno ya hi Apo Jesus ha dani nan habaytoy libon, gawan pagal na ha pammita. Maranin ugto hên habayto.

⁷⁻⁸Kabay nagtagloh hilay tagahonol na ha balayan hên nanaliw hên kaên. Kaban ampikno ya bayro hi Apo Jesus, ay main nilumatêng ya mihay babayi, ya taga-Samaria ta mangahoy. Amêhên, wani Apo Jesus kana, “Kiinêm ako raw.”

⁹Amêhên, wanan babayi kana, ya wana, “Awo, noa, hika ay mihay ampagsimba ha Templo ha balayan Jerusalem, awta ampakikwa kan lanêm kangko, ya mihay taga-Samaria?” Hinabi nay habayto ta bawal kanlan Israelita ya ampagsimba ha Templo ha Jerusalem, hên manggamit hên gamit lan taga-Samaria.

¹⁰Kabay wani Apo Jesus kana, “No muwang mo dayi ya pan-idin ni Apo Namalyari, haka no hino ko, ya ampakikwan lanêm kamo, ay nakikwa ka dayi kangko, ta dinyanan kata dayi hên lanêm, ya ampam-in biyay.”

ⁱ 4:1 Hilay Pariseo ay mihay pangkat lan Israelita. Êndat la no anhonolên la ya balang utoh ya ubat kan Apo Namalyari.

¹¹Kabay wanan babayi, “Apo, ayn kan panakhub, haka malalê ya hata libon. Antoy pangwanan mon habaytoy lanêm ya ampam-in biyay?
¹²Yarin daêg mo hi Jacob ya unan toa tamo, ya nangali hên hata libon, haka ninêm di hên kalamo nay maának na haka ayop na!”

¹³Amêhên, wani Apo Jesus, “Hilay ampinêm hên hata lanêm ay maangan oman. ¹⁴Noa, hilay ampinêm hên lanêm ya an-idin ko, ay ahinan maangan oman, ta ya lanêm ya an-idin ko, ay mag-in nanad sibol ha nakêm la, ya mam-in biyay ya ayn angga.”

¹⁵Amêhên, wanan babayi kana, “Apo, dyanan mo kon habaytoy lanêm, ta êmên a kina maangan oman, haka a kina kailangan mangahoy di.”

¹⁶Amêhên, wani Apo Jesus kana, “Lakwên moy ahawa mo, ta gêtan mo ya di.”

¹⁷Noa, wanan babayi, “Ayn akon ahawa, Apo.”

Nahên nahabi nay habayto, wani Apo Jesus, “Awo, pêtêg ya hinabi mo, ya ayn kan ahawa. ¹⁸Ta limay nay nag-in ahawa mo, haka ya lalaki, ya ampaglamo mo amêhên, ay alwa mon ahawa.”

¹⁹Bayo, wanan babayi kana, “Apo, angkaintindihan kina ya hika, ay mihay propeta ni Apo Namalyari. ²⁰Hilay unan toa tamo, ay nagsimba di ha tawgtug hên Samaria. Noa, panhabiên yo, ya kailangan magsimba ha Templo ha Jerusalem.”

²¹Kabay wani Apo Jesus kana, “Maniwala ka ha anhabiên ko, ya lumatêng ya allo, ay alwan bayri, o ha Templo ha Jerusalem ya pagsimbaan kan Apo Namalyari, ya Tatang tamo. ²²Hikaw ya taga-Samaria, ay a yo kilala ya ansimbaên yo. Noa, hikay, ay kilala naên ya ansimbaên naên, ta ya kamwangan, ya tungkol ha kaligtasan, ay ampangubat kannaên, ya ampagsimba ha Jerusalem. ²³Amêhên ya panaon ya hilay pêtêg hên ampagsimba kan Apo Namalyari, ya Tatang tamo, ay magsimba kana hên booy nakêm ha hawop hên Espiritu na. Ta êmbayroy pamagsimba ya antapolên na. ²⁴Hiyay Espiritu. Kabay hilay ampagsimba kana ay kailangan hên magsimba kanan pêtêg ha hawop hên Espiritu na.”

²⁵Amêhên, wanan babayi, “Muwang ko ya lumatêng ya Mesias, ya ambaêgên lan Cristo. Panlumatêng na di, ay ipamulah na kantamo ya balang hino.” ²⁶Kabay wani Apo Jesus, “Hiko, ya kahabi mo ay habaytoy Cristo.”

²⁷Kaban ampaghabi ya, ay anlumatêng hilay tagahonol na. Nag-êpapah hila, ta main yan kahabi ya babayi. Noa, ayn nangotang kana no hinoy labay na kanan babayi o no awta ampakihabi ya kana.

²⁸Imbalag nan babayi ya banga na, haka ya nag-orong ha balayan, ta hinabi na kanlan kal-atan, ya wana, ²⁹“Kihonol kaw kangko ta hêlkên yoy mihay lalaki, ya namihabi kangko ngan hên dinyag ko. Kayno hiyay Mesias.” ³⁰Kabay nakihonol hila kana ta hêlkên la hi Apo Jesus.

³¹Kaban ayn ya bayro ya babayi, ay anahyatyên yan tagahonol na hi Apo Jesus, ya mangan ya dayi. ³²Noa, wana kanla, “Main akon maêkan ya a yo muwang.” ³³Kabay nihahabi hilay tagahonol na, “Kayno main nam-in kaên kana.” ³⁴Hinabi ni Apo Jesus kanla, ya wana, “Ya pamanyag kalabayan hên nangiutoh kangko, haka yariên ya impadyag na kangko, ay yabay ya nanad kaên ko.”

³⁵“Anhabiên yo ya, ‘Apat a buwan pon bayo panggapah.’ Noa, anhabiên ko kamoyu, ya pakahêlkên yo hilay mabay hên manggilam habi ko. Nanad hilan pali ya nawto ya magapah. ³⁶Hilay ampanggapah ay ampananggap hên upa la. Hilay ampakahyagat hên tawo hên maniwala kangko, ay nanad kanlan ampanggapah, ta ampanipon hilan tagêy ya para ha biyay ya ayn angga, ta êmên hilay nanghad, haka hilay nanggapah ay maghigla. ³⁷Bayrin angka-pêtêg ya kahabian, ya wana, ‘Mihay ampanghad haka mihay na êt ya ampanggapah.’ ³⁸In-utoh kataw hên gapahên ya a yo pinaghayngêtan. Kaatag ya namipamwang hên habi ko, haka hikaw ya nakinabang.” Habaytoy hinabi ni Apo Jesus kanlan tagahonol na.

³⁹Mal-at kanlan taga-Samaria ha balayan Sicar ya naniwala, ya hi Apo Jesus, ay hiyay Cristo, gawan ha habi nan babayi, ya wana, “In-ubuh nan hinabi kangko ya dinyag ko.” ⁴⁰Kabay hên nilumatêng hilay taga-Samaria kanlan Apo Jesus, ay hinagyat la hilan Apo Jesus hên magdahêl kanla. Nagdahêl hila kanla hên loway yabi.

⁴¹Nanoro hi Apo Jesus haka mal-at êt ya kaatag kanlan taga-Samaria ay naniwala ya hiyay Cristo, gawan ha toro na. ⁴²Hinabi la kanan babayi, “Ampaniwala kay alwan bêngat gawan ha hinabi mo, noa, gawan nagilam naên ya hinabi na, haka muwang naên taganá ya hiyay Cristo, ya impangakon Mámiligtas ya in-utoh ni Apo Namalyari ha tawo ha luta.”

Namaalíh hi Apo Jesus hên hakit hên anak hên mihay main tungkulan

⁴³Nahên nalabah ya loway yabi, ay nammita hilan Apo Jesus hên palakon probinsyan Galilea. ⁴⁴Wani Apo Jesus hên hato pon, ya mihay propeta ni Apo Namalyari, ay a an-igalang ha sarili nan logal. ⁴⁵Noa, hên nilumatêng hila bayro, ay mahigla hilan tinanggap hên taga-probinsyan Galilea, gawan nahêlêk la ya dyag ni Apo Jesus, hên nakipista ya ha Pistan Pangaligtas ha Egipto^j ha balayan Jerusalem.

⁴⁶Amêhên, nag-orong hilan Apo Jesus ha balayan Cana, ha probinsyan Galilea, ya pinanyagan nan alak ya lanêm. Main bayro hên mihay main tungkulan ha balayan Capernaum, ya main anak ya lalaki ya ampaghakit. ⁴⁷Hên nagilam na, ya nilumatêng hi Apo Jesus ha probinsyan Galilea hên ubat ha probinsyan Judea, ay nilako na ya, ta

---

^j 4:45 Paskwa. Hêlkên ha panlêkan labay habiên hên habi di ha bokotan hên hata Bibliya.

nakihabi ya kan Apo Jesus, ya kihonol ya kana, ta êmên na paalihên ya hakit hên anak na, ya angkaboytoy inanawa. ⁴⁸Kabay wani Apo Jesus, “Angga ha a yo angkahêlêk ya dyag ni Apo Namalyari ya kapapaêpapah, ay a kaw awud maniwala!” ⁴⁹Noa, hinabi nan main tungkulan, “Apo, kihonol ka kangko ta êmên ya a matsi ya anak ko.” ⁵⁰Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kana, ya wana, “Muli kay na, ta mabiyay ya anak mo, agyan a ko kilako.” Naniwala ya main tungkulan ha hinabi ni Apo Jesus kana, kabay nammita yay na. ⁵¹Ha pamag-orong na ay tinupa ya hên ipoh na, haka la hinabi ya ayn nanan hakit ya anak na. ⁵²Nahên kinotang na hila no hinon oras yan namahig-pahig ya anak na, ay hinabi la, “Naalíh ya omot na naapon hên a la una hên maapon.” ⁵³Muwang nan main tungkulan ya habayton oras êt, hên hinabi ni Apo Jesus kana, ya, mabiyay ya anak na. Kabay hiya, haka hilay kalamo na ha bali, ay naniwala, ya hi Apo Jesus, ay hiyay Cristo.

⁵⁴Habayto ya ikalwan kapapaêpapah ya dinyag ni Apo Jesus ha probinsyan Galilea. Dinyag nay habayto hên ubat ya ha probinsyan Judea.

Namaalíh hi Apo Jesus hên hakit ha allon pamagsimba

5 ¹Amêhên, main miha pon ya pista lan Israelita ha Jerusalem. Kabay nakipista ya hi Apo Jesus. ²Bayro ha Jerusalem ha Templo, ay main pagpalyuan, ya pinata-ngalanan Betesda^k ha habin Hebreo. Habayto ay ha danin ilwangan ya ambaêgên lan Pamihowênan tupa. Hatoy pagpalyuan ay main limay bubungan ya paghalilungan ha dani na. ³Do ha hilong hên habaytoy bubungan, ay main bapan lakê ya ampaghakit. Main buwag, pilay, haka a ampakagalaw ya lawini, ya ampangênggan hên panggalaw hên hatoy lanêm, ⁴ta ampaniwala hila ya paminghan-minghan, ay main lumatêng ya mihay anghel ni Apo Namalyari, ya ampangiho-kiho hên lanêm. No hinoy mu-munan makapaghugno ha lanêm, ya ubat hên kiniho-kiho hên anghel, ay angkaalihan hên kaganawan hakit. ⁵Main mihay lalaki bayro, ya tatlumpo boy waloy taon nanan ampaghakit. ⁶Nahên nahêlêk na ya ni Apo Jesus, haka muwang na ya nabuyot yay nan ampaghakit, ay kinotang na ya no labay na hên maalíh ya hakit na. ⁷Wanan ampaghakit, “Apo, labay ko, noa, ayn mami-aypa kangko ha lanêm no ubat hên nagalaw. Kabay panay kaatag ya miuna kangko ha lanêm.” ⁸Wani Apo Jesus kana, “Mirêng ka. Hapwatên moy amak mo, ta mita kay na.” ⁹Tambêng yan nirêng ta naalíh ya hakit na. Haka na hinonol ya hinabi ni Apo Jesus.

Allon pamagsimba lan Israelita hên habayto. ¹⁰Kabay wanlan poon lan Israelita kanan inalihan hakit, “Allon pamagsimba amêhên. Bawal ha

^k 5:2 Ha kaatag ya Kahulatan: Betsata o Bethzata.

Kautuhan tamo hên mantan hên hinoman amêhên.” ¹¹Noa, wana kanla, “Ya lalaki ya namaalîh hên hakit ko, ay naghabi kangko, ya hapwatên koy amak ko, ta mita kina.” ¹²Kabay wanla kana, “Hinoy naghabin habain kamo?” ¹³Noa, a na muwang, no hino ya, ya namaalîh hên hakit na, ta ayn yay na bayro hi Apo Jesus, haka kal-atan tawo bayro.

¹⁴Nahên nalyari ya habayto, ay natapol ni Apo Jesus ya hatoy lalaki, ya inalihan nan hakit ha Templo, haka wana kana, “Hêlkên mo, ayn kay nan hakit. Paan kay nan manyag kasalanan, ta kayno main narawak pon ya malyari kamo.” ¹⁵Nammita ya hatoy lalaki, ta hinabi na kanlan poon lan Israelita, ya hi Apo Jesus, ya namaalîh hên hakit na. ¹⁶Gawan ha pamaalîh nan hakit ha allon pamagsimba la, ay nag-umpisa hilay nan namairap kan Apo Jesus.

¹⁷Noa, hinabi ni Apo Jesus kanla, “Ya Tatang ko, hi Apo Namalyari, ay ayn têngên ha pamangingalo. Êmên ako êt bayro kana.” ¹⁸Gawan habaytoy hinabi na, ay lalo la yan labay hên patsên, alwan bêngat ha main yan dinyag, ya bawal ha allon pamagsimba, noa, gawan ha hinabi na êt, ya hi Apo Namalyari ay Tatang na. Ha pangahabi nan habayto, ay impantag nay sarili na kan Apo Namalyari.

Ya tungkulan ni Apo Jesus, ya Anak ni Apo Namalyari

¹⁹Amêhên, wani Apo Jesus, “Pakagilamên yo, hiko, ya Anak ni Apo Namalyari, ay ayn akon madyag ha sarili kon kalabayan. Pandaygên kon bêngat ya angkahêlêk ko kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ta ya pandaygên na, ay pandaygên ko êt. ²⁰Panlugurên ako ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, haka ubuhên nan an-ipahlêk kangko ya dyag na. Haka igit pon di ay ipahlêk na kangko ya daygên ko, ta êmên kaw mag-êpapah. ²¹Hi Apo Namalyari, ya Tatang ko ya ampamabiyay kanlan natsi, haka ampam-i kanla hên biyay ya ayn angga. Êmbayro êt, ay ampam-i kon biyay ya ayn angga kanlan labay kon dyanan. ²²Hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay a manatol ha hinoman, ta indin nay na kangko ya habaytoy tungkulan, ²³ta êmên la kon igalang, ya Anak na, hên balang miha, hên nanad ha pamigalang la kan Apo Namalyari. No a la ko anggalangên, ay a la êt anggalangên hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namiutoh kangko.

²⁴“Pakagilamên yo! Hilay ampanggilam habi ko, haka ampaniwala kanan namiutoh kangko, ay main biyay ya ayn angga. Haka a hila hatolan hên parusaan ha impiyerno, ta gêtan hilay na ha biyay ya ayn angga. ²⁵Pakagilamên yo! Main tawo ya ayn paniwala kan Apo Namalyari. Nanad hilan natsi. Noa, paubat amêhên, ay magilam la ya habi ko, ya Anak ni Apo Namalyari. Haka hilay manonol ha habi ko, ay mabiyay hên ayn angga. ²⁶Gawan no ay-êmên ya Tatang ko, hi Apo Namalyari, ay main kapangyarihan hên mam-in biyay, ay êmbayro êt

ay dinyanan na ko, ya Anak na, hên kapangyarihan hên mam-in biyay. ²⁷Haka hiko, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ay dinyanan na kon tungkulan hên hatolan hên parusaan hilay a ampaniwala kana. ²⁸Paan kaw mag-êpawah ha anhabiên ko, ta lumatêng ya allo, ay magilaman lan natsi ya baêg ko ha pinay-ilbêngan kanla. ²⁹Pamakagilam lan baêg ko, ay mipan-umawah hila. Hilay nanyag kangêran, ay dyanan biyay ya ayn angga. Haka hilay nanyag karawakan, ay hatolan hên parusaan hên ayn angga.

Hilay ampamaptêg hên para kan Apo Jesus

³⁰“Ayn akon madyag ha sarili ko, ta anhonolên koy kalabayan ni Apo Namalyari, ya namiutoh kangko. Makatoynungan ya pamanatol ko, gawan a ko anhonolên ya sarili kon kalabayan, ta anhonolên koy kalabayan na ya an-ipamwang na kangko.

³¹“No kakapag ko ya ampaghabi hên para ha sarili ko, ay mahabi yo ya alwan pêtêg ya habayto. ³²Noa, main kaatag pon ya ampamipamwang hên tungkol kangko etaman. Yabay ya hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, haka muwang ko ya panhabiên na ay pêtêg. ³³Namiutoh kaw hên ungnoy tawo kan Juan Bautista, haka ya hinabi ni Juan hên tungkol kangko ay pêtêg. ³⁴An-ipaihip ko ya habayto kamoyu, alwan gawan ha kailangan koy pamaptêg hên tawo, noa, gawan labay ko hên maniwala kaw, ya hikoy Cristo, ta êmên kaw miligtas ha parusa, ya hêpat kamoyu. ³⁵Hi Juan Bautista, ay nanad hên pag-atáng ya impagkêt ni Apo Namalyari, ta êmên mam-in hawang. Haka hikaw ay hinumigla pon ha hawang na. ³⁶Pêtêg ya impamwang ni Juan, ya tungkol kangko, noa, maalagá pon bayro ya pandaygên ko, ya an-ipadyag na kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko. Habaytoy pamaptêg ya in-utoh na ko. ³⁷Haka hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namiutoh kangko, ay namipamwang, ya hikoy Cristo. Minghan man, ay a yo nagilam ya pamaghabi na, ni nahêlêk ya lupa na. ³⁸Haka a yo intanêm ya hinabi na ha nakêm yo, gawan a kaw ampaniwala kangko, ya in-utoh na. ³⁹Ampakapag-aralan yoy Kahulatan ya impahulat ni Apo Namalyari, ta êndat yo no daygên yoy habayto, ay madyanan kaw hên biyay ya ayn angga. Ha Kahulatan ay impamwang ya tungkol kangko. ⁴⁰Noa, a kaw ampaidani kangko, ta êmên kaw madyanan biyay ya ayn angga.

⁴¹“A ko ampanapol hên pamagpuri hên tawo, ⁴²gawan muwang ko ya a yo anlugurên hi Apo Namalyari. ⁴³In-utoh na ko di ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, noa, a yo ko paniwal-an. No main lumatêng di ya ampamitag-ay hên sarili na, ay ampaniwal-an yo ya. ⁴⁴A kaw ampaniwala kan Apo Namalyari gawan antapolên yoy pamandayêw hên kapareho yo, haka a kaw ampanapol hên pamandayêw ni Apo Namalyari, ya kamiha-mihaan Diyos. ⁴⁵Paan yon ihipên ya hikoy mamidikil kamoyu ha arapan ni

Apo Namalyari, ya Tatang ko. Hi apo Moises, ya mamidikil kamoyu ta êndat yo ya anhonolên yoy intoro na. ⁴⁶No pêtêg dayi ya paniwala yo ha hinulat ni apo Moises, ay paniwal-an yo ko etaman, ta nanulat ya hên tungkol kangko. ⁴⁷Noa, gawan a kaw ampaniwala ha hinulat ni apo Moises ya tungkol kangko, ay a kaw etaman maniwala ha habi kol!”

Liman libo ya tawo ya pinakan ni Apo Jesus
(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Lucas 9:10-17)

6 ¹Amêhên, namatah hilan Apo Jesus ha lipay hên Dagat-dagatan hên Galilea, ya ambaêgên lan kaatag ya Dagat-dagatan hên Tiberias. ²Kal-atan ya ampakihonol kanla, gawan kapapaêpapah ya dinyag na ha pamaalîh hên hakit lan ampaghakit. ³Nilumakat hilan Apo Jesus ha babo, ta nikno ya bayro hên kalamo na hilay tagahonol na. ⁴Hên habayto ay marani ya Pista hên Kaligtasan. ⁵Nahên manlêk hi Apo Jesus ay nahêlêk nay kal-atan ya andumani kanla. Hinabi na kan Felipe, “Antoy mapanaliwan tamon maipakan kanlan hata kal-atan?” ⁶Hinabi nay habayto ta hêlkên na no ay-êmên ya paniwala ni Felipe. Muwang nay na ni Apo Jesus ya daygên na. ⁷Hinabi ni Felipe kana, “Apo, kulang pon ya suweldo hên mihay katawo ha anêm ya buwan! hên panaliw hên maêkan lan hata kal-atan, agyan manipêrad bat ya kaên la.” ⁸Miha kanlan tagahonol ni Apo Jesus ya hi Andres, ya kapotoh pohêl ni Simon Pedro ya naghabi, ⁹“Main mihay anak ya lalaki di, ya main limay puto, haka loway kênan lanêm. Noa, kulang ya habayto ha kal-atan.” ¹⁰Amêhên, wani Apo Jesus, “Paiknoên yo hila.” Makwal ya pagpastolan bayro, kabay nikno hilay liman libo ya lalaki haka hilay kalamo la. ¹¹Kingwa ni Apo Jesus ya hatoy limay puto, haka panga-ubat nan impahalamat ya habayto kan Apo Namalyari, ay indin na kanlan ampikno ta pinitatayakan la. Êmbayro êt ya dinyag na ha kênan lanêm. Nangan hila hên angga ha mabay hila. ¹²Nahên nabhooy hila ay impa-tsipon ni Apo Jesus kanlan tagahonol na ya natagan, ta êmên ayn mahayang. ¹³Kabay tsinipon lay na ya tagan. Nakapno hila êt hên labinloway lubon hên tagan hên hatoy limay puto. ¹⁴Gawan nahêlêk lan kal-atan ya habaytoy kapapaêpapah, ya dinyag ni Apo Jesus, ay hinabi la, “Hiyan taganá ya Cristo, ya Propeta ya an-êngganan tamo, ya in-utoh di ha luta.” ¹⁵Nahên namwangan ni Apo Jesus, ya labay la hên dumani kana, ta palêkpêkên la ya hên daygên ari la, ay nagpabokol yan nilumakat ha bung-oy hên nanalangin.^m

Nammita hi Apo Jesus ha babo hên lanêm
(Mateo 14:22-33; Marcos 6:45-52)

¹⁶Nahên yabi yana, nilumohan hilay tagahonol na ha dagat-dagatan. ¹⁷Hinumakay hila ha mihay bangka ta lumipay, ha balayan Capernaum.

¹ 6:7 200 denaryo ha habin Griego. ^m 6:15 Mateo 14:23; Marcos 6:46

Nariglêm ana, noa, ayn ya êt hi Apo Jesus. ¹⁸Hinumkaw ya angin, kabay matandulon ha dagat-dagatan. ¹⁹Nahên nidayo hilay na hên lima, o anêm ya kilometro ha laylay hên lanêm, ay nahêlêk la hi Apo Jesus, ya ampammita ha lanêm, hên andumani ha bangka. Nalimwan hila, ta êndat la no hiya ay mihay kamana.” ²⁰Noa, wana kanla, “Paan kaw malimo! Hikoy habaytsi!” ²¹Kabay mahigla la yan hinagyat hên pinahakay ha bangka, haka tambêng hilan nakalatêng ha dani hên Capernaum.

Tinapol lan kal-atan hi Apo Jesus

²²Ha humonoy allo, bayro ha ubatan lan Apo Jesus, ay an-êngganan la yan kal-atan. Êndat la no a ya pon nag-alíh bayro, ta nahêlêk la, ya a ya hinumakay ha bangka hên kalamo na hilay tagahonol na, ta kakapag la ya hinumakay bayro, haka ayn kaatag ya bangka bayro. ²³Amêhên, main ungnoy bangka ya ubat ha Tiberias ya nilumatêng bayro ha narani ha pinanganan lan puto hên ubat nan pinahalamatan ni Panginoon Jesus. ²⁴Nahên namwangan lan tawo ya ayn ana bayro hi Apo Jesus, haka ayn etaman bayro hilay tagahonol na, ay hinumakay hila bayro ha nilumatêng ya bangka, ta tapolên la hi Apo Jesus ha Capernaum.

Hi Apo Jesus, ya pamangan, ya ampam-in biyay

²⁵Nahên natapol la ya ha lipay lanêm ay hinabi la kana, “Mánoro, nakano kan nilumatêng di?” ²⁶Kabay wani Apo Jesus, “Pakagilamên yo, antapolên yo ko, gawan nabhoy kaw ha puto ya pinalakê ko, alwan gawan naintindihan yoy kapapaêpapah ya dinyag ko. ²⁷Alwan kakapag pamangan ya angkaronot, ya dapat yon pagpagalan. Noa, dapat pagpagalan yo etaman ya pamangan ya makab-in biyay, ya ayn angga hên kalamo ni Apo Namalyari. Hiko ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ya mam-i kamoyu hên pamangan ya makab-in biyay, ta hikoy dinyanan kapangyarihan ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.”

²⁸Amêhên, kinotang la kan Apo Jesus, “Apo, hinoy kailangan naên daygên, ta êmên kay makadyag hên kalabayan ni Apo Namalyari?” ²⁹Kabay wani Apo Jesus, “Habaytsi ya labay ni Apo Namalyari ya daygên yo: paniwal-an yo ya hikoy Cristo ya in-utuh na.” ³⁰Kabay wanla kana, “Apo, no êmbayro, ay hinoy kapapaêpapah ya daygên mo, ta êmên kay maniwala ya hika ya Cristo? Hinoy daygên mo? ³¹Ya ninuno tamo ay nangan hên manna ha kabalalah-balahan hên êmên ha nakahulul ha habi ni Apo Namalyari, ‘Dinyanan na hilan kaên ya ubat ha langit.’” ³²Amêhên, wani Apo Jesus kanla, “Pakagilamên yo. Alwan hi apo Moises, noa, hi Apo Namalyari ya nam-i kanlan ninuno yo hên manna ya kaên^p ya ubat ha langit. Haka amêhên hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay

ⁿ 6:19 Marcos 6:49   ^o 6:31 Ha habin Griego: puto. Habaytoy mabaha ha Exodo 16:4-5
^p 6:32 ha Griego: puto.

ampam-i kamoyu hên pêtêg ya kaên, ya ubat ha langit. ³³Ta ya pêtêg ya kaên, ya pan-idin ni Apo Namalyari, ay yabay ya ubat ha langit, ya ampam-in biyay ya ayn angga ha tawo.” ³⁴Amêhên, hinabi la kana, “Panginoon, lawah mo kay dayi hên dyanan hên habaytoy kaên.” ³⁵Wani Apo Jesus kanla, “Hikoy kaên ya ampam-in biyay ya ayn angga. Hilay andumani kangko, ay a lonohên, haka hilay ampaniwala kangko, ay ahina hên maangan oman.

³⁶“Noa, hinabi kina kamoyu ya nahêlêk yo ko man, ay a kaw maniwala kangko. ³⁷Tinalagá ni Apo Namalyari, ya Tatang ko no hino hilay makapakilamo kangko. Dumani hila kangko haka tanggapên ko hila. ³⁸Ta ubat ako ha langit, ta êmên ko daygên ya kalabayan ni Apo Namalyari ya namiutoh kangko, alwan para daygên ya kalabayan ko. ³⁹Ya kalabayan nan namiutoh kangko, ay ha Allon Pamanukom, ay biyayên kon oman hilay tinalagá na hên makapakilamo kangko. ⁴⁰Ta ya kalabayan ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay hilay ampakamwang kangko, haka ampaniwala kangko, ya Anak na, ay dyanan biyay ya ayn angga. Haka hiko ya mamabiyay kanla ha Allon Pamanukom.”

⁴¹Hên ampaghabi ya êt hi Apo Jesus, ay main Israelita ya nagmulongan, gawan hinabi na ya hiyay kaên ya ubat ha langit. ⁴²Amêhên, nagmulongan hila, ya wanla, “Hiya hi Jesus ya anak ni Jose. Kilala tamoy indo na haka tatang na. Ay-ê mên nan mahabi ya ubat ya ha langit?” ⁴³Kabay wani Apo Jesus, “Paan kaw magmulongan hên êmbayro. ⁴⁴Ayn makarani kangko no a hila ipakarani kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namiutoh kangko. Haka hikon taganá ya mamabiyay kanla ha Allon Pamanukom. ⁴⁵Nakahulat ha mihay hulat lan māmipamwang ni Apo Namalyari hên hatò, ‘Toroan hilangan ni Apo Namalyari.’^q Kabay kaganawan ya ampanggilam habi ni Apo Namalyari haka ampakamwang bayro, ay dumani kangko. ⁴⁶Habaytoy a labay habiên ya main nanan nakahêlêk kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ta ayn nakahêlêk kana no alwan kakapag ko ya ubat kana.

⁴⁷“Pakagilamên yo. Hilay ampaniwala kangko, ay main biyay ya ayn angga. ⁴⁸Hikoy nanad kaên^r ya ampam-in biyay ya ayn angga. ⁴⁹Hi Apo Namalyari ay nam-in kaên ya ambaêgên lan manna kanlan ninuno yo hên haton atsi hila ha kabalalah-balahan, êmbayro man ay natsi hila. ⁵⁰Noa, hilay mangan hên pêtêg ya kaên ya ubat ha langit, ya inungkat ko, ay ahinan matsi. ⁵¹Haka hiko ya maialimbawa ha pêtêg ya kaên^s ya ubat ha langit, ya ampam-in biyay ya ayn angga. Hilay mangan habaytsi ya kaên ay madyanan biyay ya ayn angga. Ya kaên ya idin ko ay lawini ko, ta êmên kaganawan ay madyanan biyay ya ayn angga.”

⁵²Gawan habaytoy hinabi ni Apo Jesus, ay nihuhubakan hilay kaatag Israelita, ya wanla, “Ay-ê mên nan maidin kantamoy lawini na, ta êmên tamon kaên ya habaytoy?”

^q 6:45 Isaias 54:13   ^r 6:48 Ha Griego: puto.   ^s 6:51 Ha Griego: puto.

⁵³Kabay wani Apo Jesus, “Pakagilamên yo. No a kaw mangan lawini ko, hên Taga-Langit, ya In-anak Tawo, haka no a kaw minêm daya ko, ay ayn kaw hên biyay ya ayn angga. ⁵⁴Hilay ampangan hên lawini ko, haka ampinêm hên daya ko, ay main biyay ya ayn angga, haka biyayên ko hila ha Allon Pamanukom. ⁵⁵Ya lawini ko ay mantêg kaên haka ya daya ko ay mantêg pan-inêmên. ⁵⁶Hilay ampangan hên lawini ko haka ampinêm hên daya ko ay main pakikimiha kangko, haka hikoy main pakikimiha kanla. ⁵⁷In-utuh ako ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya angkabiyay. Haka angkabiyay ako gawan ha kapangyarihan na. Êmên êt bayro mabiyay hilay mangan lawini ko gawan ha kapangyarihan ko. ⁵⁸Hikoy maialimbawa ha pêtêg ya kaên ya ubat ha langit, haka hilay mangan hên habaytsi, ay mabiyay hên ayn angga. Habaytsi ya kaên ay alwan nanad ha kaên ya indin ha ninuno yo. Nangan hila noa, natsi hila morin.” ⁵⁹Hên hinabi ni Apo Jesus ya habayto, ay atsi ya ha sinagoga ha Capernaum hên ampanoro.

⁶⁰Mal-at kanlan antoroan ni Apo Jesus, ya nanggilam hên habaytoy hinabi na, ay naghabin, “Nabyat ya habaytoy hinabi na. Kayno ayn maniwala kana.”

⁶¹Muwang ni Apo Jesus ya nagmulongan hilay kaatag ya antoroan na, kabay hinabi na, “Gawan habaytoy hinabi ko, ay labay yo kon lakwanan? ⁶²Hino awud ya daygên yo no mahêlêk yo ko, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo, hên paitag-ay ha langit, ha ubatan ko? ⁶³Ya Espiritu ni Apo Namalyari ya mam-in biyay ya ayn angga. Alwan tawo ya ampam-in habayto. Ya hinabi ko ay ubat ha Espiritu ni Apo Namalyari, haka habaytoy ampam-in biyay ya ayn angga. ⁶⁴Noa, main kaatag kamoyu ya a ampaniwala ha hinabi ko.” Ta ubat hên una, ay muwang nay na ni Apo Jesus no hino hila ya a maniwala kana, haka no hino ya mangi-upit kana. ⁶⁵Wana êt, “Gawan muwang ko ya main kamoyu ya a ampaniwala kangko, ay hinabi ko ya ayn makapaidani kangko no alwan kalabayan ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.”

⁶⁶Paubat hên habayto ay nilakwanan la hi Apo Jesus hên mal-at kanlan antoroan na, haka a hilay na ampakihonol kana. ⁶⁷Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kanlan labinloway tagahonol na, “Labay yo ko etaman hên lakwanan?” ⁶⁸Kabay wani Simon Pedro, “Panginoon, hino ya lakwên naên? Kakapag mo ya main habi ya ampam-in biyay ya ayn angga! ⁶⁹Ampaniwala kay kamo, haka muwang naên taganá ya hika ya Cristo, ya ayn hinon kasalanan, ya in-utuh ni Apo Namalyari.” ⁷⁰Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kanla, “Awo, gawan hikoy namili kamoyu, ya labinloway tagahonol ko. Êmbayro man, ya miha kamoyu ay mahuloran ni Satanas.” ⁷¹Ya inungkat na, ay yabay ya miha kanlan labinloway tagahonol na, ya hi Judas, ya anak ni Simon, ya taga-Iscariote ta hiyay mangi-upit kana.

Hi Apo Jesus haka hilay patêl na

7 ¹Amêhên, ay nanoro ya tana hên kalamo na hilay tagahonol na ha probinsyan Galilea. A nay na pon labay hên manoro ha probinsyan Judea, gawan labay la yan patsên bayro hên poon lan Israelita. ²Marani yanay Pista hên Tolda, yabay ya mihay pista lan Israelita ta êmên la maihipan ya pamangillag ni Apo Namalyari ha ninuno la, haton atsi hila ha kabalah-balahan. ³Kabay hinabi hên ali na kana, ya wanla, “Awta a ka mag-alfh din maniraw ha probinsyan Judea, ta êmên hilay anhumonol kamo bayro, ay makahêlêk hên kapapaêpapah, ya andaygên mo. ⁴Ta no labay mo hên mamwangan la ya tungkol kamo, ay ipamwang minay andaygên mo. No ampanyag ka hên kapapaêpapah, ay ipamwang mina dayi.” ⁵Hinabi lay habayto ta hila man, ay a ampaniwala kana. ⁶Hinabi ni Apo Jesus kanla, “Laamêhên akon mita, ta alwa ko pon oras. Noa, hikaw, ay malyari kaw nan mita ha hinoman ya oras ya labay yo. ⁷Alwan hikaw ya angkahêmêkan lan tawo, noa, hikoy angkahêmêkan la, gawan an-ipamwang ko ya nangarawak ya dyag la. ⁸Hikaw tana ya makipista, ta a kina pon makipista gawan alwa pon oras hên hikoy mita.” ⁹Pangahabi nan habayto ay napaibalag ya ha Galilea.

Nakipista hi Apo Jesus ha Pistan Tolda

¹⁰Hên nammitay nay ali na, ay nammita ya etaman hên ayn nakamwang. ¹¹Bayro ha balayan Jerusalem ay antapolên la yan poon lan Israelita ha pista, ta wanla, “Anto ya?” ¹²Ampihahabian lan tawo no hino ya. Main naghabi, “Mangêd yan tawo.” Wanla etaman hên kaatag, “Anlokoên nay tawo.” ¹³Noa, gawan ha limo la kanlan ampamaala, ay ayn naghabi hên tungkol kana ha arapan lan kal-atan.

¹⁴Hên ika-apat ya allo hên pista, ay hinumwên hi Apo Jesus ha Templo, ta nanoro ya bayro. ¹⁵Nakaêpapah hilay poon lan Israelita, ta wanla, “Antoy pinangwanan nan hata tawo, hên kamwangan na, ya a ya man nag-aral?”

¹⁶Kabay wani Apo Jesus, “Ya pan-itoro ko ay alwan ubat kangko, noa, ubat kan Apo Namalyari ya namiutoh kangko. ¹⁷Hilay mabay hên manyag kalabayan na, ay mamwangan, no ya an-itoro ko ay ubat kana, o no panhabiên kon bat ya laman ihip ko. ¹⁸Hilay ampamitoro hên ubat ha sarili lan kaihipan, ay ampanapol hên pamandayêw hên kapareho la. Noa, hilay mabay hên padayêw ya namiutoh kanla ay mapaypaniwal-an haka taganán alwan malaram. ¹⁹Hi apo Moises ya nam-i kamoyu hên Kautuhan ni Apo Namalyari. Noa, a yo anhonolên ya habayto, ta labay yo kon patsên.”

²⁰Nahên nahabi nay habayto, ay wanla, “Nahapatan kan narawak ya a angkahêlêk. Ayn mabay hên mamatsi kamo!”

²¹Wani Apo Jesus, “Mimihay dinyag ko ha allon pamagsimba haka naubuh kaw hên nag-êpapah. ²²Dinyanan na kaw ni apo Moises hên utoh ya tuliên yoy anak yo ha ikawalon allo hên ubat in-anak, haka an-ipatuli yo hila, allo man hên pamagsimba. Habayto ay manan ugali lan ninuno yo bayo dinyag ya Kautuhan ni apo Moises ya ubat kan Apo Namalyari.^t ²³No an-ipatuli yoy anak yo ha allon pamagsimba, ta êmên mahonol ya Kautuhan ni apo Moises, awta anhulukên yo ko gawan namaalih akon hakit hên boon lawini hên mihay lalaki ha allon pamagsimba! ²⁴Paan kaw bat mam-in hatol ha angkahêlêk yon bêngat, noa, imbistigaên yo pon bayo kaw manatol.”

Ampihahabian la no hi Apo Jesus ya Mesias, ya Cristo

²⁵Amêhên, main kanlan taga-Jerusalem ya naghabi, “Yabay ya labay lan patsên hên poon tamo. ²⁶Atsi ya di hên ampaghabi ha arapan hên kal-atan haka a la ya bawalên. Kayno muwang lan poon, ya pêtêg ya, hên hiyay Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mâmiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala. ²⁷Noa, muwang tamo no ay-iri yan mangubat, haka no lumatêng ya pêtêg ya Mesias, ya Cristo, ay ayn kanon makamwang no ay-iri yan mangubat.”

²⁸Kabay in-ikhaw ni Apo Jesus ya pamaghabi na ha panoro na ha Templo. “Awo, muwang yo no hino ko, haka no ay-iri kon nangubat. Noa, main namiutoh kangko, haka a yo ya muwang ya habayto. Hiyay pêtêg. ²⁹Kilala ko ya, ta hiyay namiutoh kangko, haka ubat ako kana.”

³⁰Kabay labay la yan dakpên, noa, ayn makarakêp kana, ta alwa na pon oras. ³¹Noa, mal-at ya naniwala ya hiyay Mesias, ya Cristo, ta wanla, “No alwa yan Mesias, ya Cristo ya habaytsi, no lumatêng ya pêtêg ya Mesias, ya Cristo, ay makadyag ya kaya hên mal-at pon ya kapapaêpapah?”

Dakpên la ya dayi hên tanod hi Apo Jesus

³²Nagilam lan Pariseo ya pagmulong lan tawo ya tungkol kan Apo Jesus. Kabay namiutoh hila, haka hilay ampamaala kanlan pari hên tanod hên Templo, hên dakpên ya. ³³Amêhên, wani Apo Jesus, “Pêrad tanay panahon hên makalamo yo ko, ta ahina mabuyot ay mag-orong kina ha namiutoh kangko. ³⁴Tapolên yo ko bayto. Noa, a yo ko matapol gawan a kaw makalako ha lakwên ko.” ³⁵Kabay wanlan poon lan Israelita ha miha ta miha, “Ato awud ya lakwên na ta a tamo ya matapol? Mako ya kaya kanlan Israelita, ya atsi bayro ha bansan Griego, ta toroan na hila, haka hilay kabansa la?” ³⁶“Hino awud ya labay habiên hên hata hinabi na, ‘Tapolên yo ko man, ay a yo ko mahêlêk,’ haka ‘Ya lakwên ko, ay a yo malako?’”

^t 7:22 Levitico 12:3

**Hilay ampaniwala kan Apo Jesus ay dyanan hên
bayoy biyay nan Espiritu ni Apo Namalyari**

³⁷Ha ikawalon allo, ya pinakamaalagáy allo hên pista, ay nirêng hi Apo Jesus, ta nan-angaw ya, “No angkaangan kaw, ay dumani kaw kangko, ta minêm kaw. ³⁸Nakahulat ha Kahulatan ya impahulat ni Apo Namalyari, ‘No maniwala kaw kangko, ay magkamain kaw hên biyay ya nanad sibol ha nakêm yo ya a angkaubuhan lanêm.’” ³⁹Ya inungkat ni Apo Jesus, ay Espiritu ni Apo Namalyari, ya idin ha balang ampaniwala kana. A ya pon na-idin ya hatoy Espiritu ni Apo Namalyari, gawan a ya pon natsi, haka nabiyay oman hi Apo Jesus.

No hinoy laman ihip lan tawo tungkol kan Apo Jesus

⁴⁰Main kanlan kal-atan bayro ya nakagilam hên hinabi ni Apo Jesus, ya naghabin, “Yabay yan taganá ya Propeta ni Apo Namalyari, ya an-êngganan tamo.” ⁴¹Hilay kaatag, ay naghabin hiyay Mesias, ya Cristo. Noa, wanlan kaatag pon, “A ya maubat ha Galilea ya Mesias. ⁴²Nakahulat ha Kahulatan ya impahulat ni Apo Namalyari ya hiyay Mesias, ay maubat ha kaapo-apoan ni Arin David, haka ha Betlehem yan ianak ha balayan ni Arin David.” ⁴³Alwan mimihay ihip lan kal-atan ya tungkol kan Apo Jesus. ⁴⁴Labay lan kaatag, hên dapkên ya, noa, a la ya dinakêp.

**Hilay poon lan Israelita ay a naniwala, ya hi
Apo Jesus, ay hiyay Mesias, ya Cristo**

⁴⁵Nahên nag-orong hilay tanod hên Templo kanlan ampamaala kanlan pari haka kanlan Pariseo, ay kinotang lan Pariseo kanlan tanod, “Awta a yo ya gintan di?” ⁴⁶Wanlan guardya etaman, “A naên ya dinakêp, ta ayn kay êt nagilam ya magaling maghabi hên nanad kana.” ⁴⁷Amêhên, hinabi lan Pariseo, “Kayno naamuyot na kaw etaman. ⁴⁸Ayn kannaên ya Pariseo o manungkulan ya ampaniwala kana. ⁴⁹Kakapag lan kal-atan, ya ayn muwang hên tungkol ha Kautuhan tamon Israelita, ay ampaniwala kana. Parusaan hila ni Apo Namalyari.” ⁵⁰Ya miha kanlan Pariseo bayro ay hi Nicodemo, ya dinumani kan Apo Jesus hên hatô. Wana kanan kalamo na, ⁵¹“Bawal kanlan Kautuhan tamo hên parusaan ya mihay tawo, no a ya pon naimbistiga.” ⁵²Kabay wanla kan Nicodemo, “Taga-Galilea ka etaman? Bahaên moy Kahulatan ya impahulat ni Apo Namalyari, haka mo mamwangan ya ayn propeta ni Apo Namalyari ya maubat ha Galilea.” ⁵³Bayo nuli hilangan.

Ya babayi ya narakêp ha pamakilalaki

8 ¹Hi Apo Jesus etaman, ay nilumakat ha Tawgtug Olibo. ²Hên pangamaranon, ay nilumatêng yay na êt ha Templo hên manoro. Mal-at ya dinumani kana hên labay manggilam habi na, kabay nikno yan nanoro

kanla. ³Kaban ampikno ya bayro, ay main nilumatêng ya kaatag kanlan mánoron Kautuhan ni apo Moises, haka ya kaatag kanlan Pariseo. Main hilan gintan ya mihay babayi ya narakêp ha pamakilalaki. Pinairêng la ya ha arapan lan kal-atan. ⁴Bayo wanla kan Apo Jesus, “Mánoro, hata babayi ay narakêp ha pamakilalaki. ⁵Nakahulat ha Kautuhan ni apo Moises ya kailangan batoên ya hilay babayi ya êmên di angga ha matsi hila. Noa, hinoy mahabi mo ya tungkol kana?” ⁶Hinabi lay habayto ta subukên la ya no magkamali hi Apo Jesus ha pakibat na, ta êmên hila magkamain hên ibara kana.

Ya dinyag ni Apo Jesus ay, napaiyoko ya, ta pinanulat nay panoron gamêt na ha luta.

⁷Gawan ha pamihundo lan mangotáng kana, ay nirêng ya, ta wana, “No main kamoyu ya a nakadyag hên hinon bawal ha Kautuhan, ay hiyay munan mamato kana.” ⁸Nahên nahabi nay habayto, ay inhundo nay panulat na ha luta.

⁹Hên pamakagilam lan hinabi na, ay tsiha-tsiha hilan nammita ya hilay nantan habaytoy babayi kan Apo Jesus. Nunan nammita hilay matoa kanla. Nabalag tana hi Apo Jesus haka hatoy babayi, ya nakairêng ha arapan na. ¹⁰Amêhên, nirêng hi Apo Jesus ta hinabi na kanan babayi, “Anto hilay nay nantan kamo di? Ayn namarusa kamo?”

¹¹Kabay wanan babayi, “Ayn Apo.”

Amêhên, wani Apo Jesus, “Hiko man, ay a kata parusaan. Mita kay na, haka itêgên minay pamanyag mon kasalanan.”

Hi Apo Jesus, ya hawang

¹²Amêhên, naghabi yay na êt ha kal-atan hi Apo Jesus. Wana kanla, “Hikoy hawang lan tawo. Hilay humonol kangko, ay madyanan hawang, ya ampam-in biyay, ya ayn angga hên kalamo ni Apo Namalyari. Maalíh ya kariglêman nakêm la.”

¹³Kabay wanlan Pariseo kana, “Mimiha mo, ya ampaghabin habain, kabay a ya malyarin paniwal-an ya habi mo.”

¹⁴Wani Apo Jesus kanla, “Ampamaptêg ako man hên tungkol ha sarili ko, ay malyari yon paniwal-an ya anhabiên ko, ta muwang koy ubatan ko, haka muwang ko ya lakwên ko. Noa, a yo muwang ya ubatan ko, haka a yo muwang ya lakwên ko. ¹⁵Ya pamanatol yo ay ubat ha kaihipan yo di ha luta, noa, a ko anhatolan ya hinoman. ¹⁶No manatol ako man, ay makatoynungan ya pamanatol ko, ta alwan kakapag ko ya ampanatol, ta kalamo ko hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namiutoh kangko. ¹⁷Ha Kautuhan yo, ay nakahulul ya no pareho ya pamaptêg hên loway katawo, ay dapat paniwal-an ya pamaptêg la. ¹⁸Lowa kay ya ampamaptêg hên tungkol kangko. Hikoy ampaghabi hên tungkol kangko, haka hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namiutoh kangko, ay ampamaptêg êt, kabay mapaniwal-an yoy anhabiên naên.”

¹⁹Kabay hinabi la kana, “Antoy tatang mo?”

Wani Apo Jesus, “A yo ko kilala, haka a yo kilala ya Tatang ko. No kilala yo ko dayi, ay makilala yo etaman ya Tatang ko, hi Apo Namalyari.”

²⁰Hinabi ni Apo Jesus ya habayto hên ampanoro ya ha dani hên pamyanan hên pera ya an-ialay ha Templo. Ayn nandakêp kana, ta alwa na pon oras.

Hilay a ampaniwala kan Apo Jesus ay a makahowên ha langit

²¹Amêhên, hinabi nay na êt kanla, “A mabuyot ay mita kina. Kanan habayto ay pakatapolên yo ko, noa, matsi kaw hên a kaw napatawad. A kaw makalako ha lakwên ko.” ²²Amêhên, hinabi lan poon lan Israelita, “Kayno magpakamatsi ya. Ta wana, ‘A kaw makalako ha lakwên ko.’ ” ²³Amêhên, wana kanla, “Hikaw ay taga-bayri, ha luta. Hikoy taga-langit. ²⁴Kabay hinabi kina kamoyu, ya matsi kaw hên a kaw pon mapatawad. Ta a kaw mapatawad, no hikaw ay a maniwalala ya ‘Hikoy Hiko taganá.’ ” ²⁵Amêhên, hinabi la kana, “Hino ka?” Kabay wani Apo Jesus kanla, “Hiko ya hatoy hinabi kina kamoyu paubat hên una. ²⁶Mal-at ya mahabi ko, ya maipintas kamoyu. Noa, pêtêg ya habi ni Apo Namalyari ya namiutoh kangko, haka ipamwang kon bêngat ya nagilam ko kana.”

²⁷A la naintindihan ya ampaghabi ya hên tungkol kan Apo Namalyari, ya Tatang na. ²⁸Kabay wani Apo Jesus, “Lano no naipako yo kina ha koros, ay mamwangan yoy na ya hiko, ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ay hikoy Mesias, ya Cristo ya nanad ha hinabi kina. Kanan habayto, ay mamwangan yo etaman, ya kaganawan dyag ko, haka habi ko, ay impadyag kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko. ²⁹Kalamo ko di hi Apo Namalyari, ya namiutoh kangko. A na ko anlakwanan, ta panay kon andaygên ya kalabayan na.” ³⁰Mal-at kanlay nakagilam hên habayto ay naniwalan hiyay Mesias, ya Cristo.

Hilay nagpa-ipoh ha kasalanan

³¹Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kanlan Israelita, ya naniwala kana, “No ihundo yoy pamanhumonol yo ha an-itoro ko, ay hikaw ya pêtêg kon tagahonol, ³²ta mamwangan yoy kaptêgan, haka ya kaptêgan ay mamialíh kamoyu ha panga-ipoh.”

³³Kabay hinabi la, “Hikay ya kaapo-apoan ni apo Abraham. Haka a kay êt nagpa-ipoh. Awta hinabi mo ya mag-alíh kay ha panga-ipoh?” ³⁴Hinabi ni Apo Jesus kanla, “Pakagilamên yo. Hilay ampanyag kasalanan, ay ampagpa-ipoh ha kasalanan. ³⁵Ya ipoh, ay ampakilamo bat ha pamilyan amo na, noa, ya anak nan amo ay kalamo bayro hên ayn angga. ³⁶No hiko, ya Anak ni Apo Namalyari, ya mamibuhan kamoyu ha pangaipoh yo, ay taganá mibuhan kaw ha pangaipoh. ³⁷Muwang koy kaapo-apoan kaw ni

apo Abraham. Noa, kaapo-apoan kaw man ni apo Abraham, ay labay yo kon patsên, gawan a yo labay pahowênên ya habi ko ha nakêm yo. ³⁸Ya panhabiên ko, ay yabay ya namwangan ko kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. Haka hikaw man, ay ampanyag hên namwangan yo ha tatang yo.”

Hi Satanas ya tatang la

³⁹Hinabi la kana, “Hi apo Abraham ya tatang naên.” Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kanla, “No hikaw ay taganán anak ni apo Abraham, ay ampanyag kaw dayi hên dinyag na. ⁴⁰Noa, labay yo kon patsên, ya hiko ya ampaghabin kaptêgan, ya nagilam ko kan Apo Namalyari. Ayn yan dinyag hên êmbayro hi apo Abraham ta hiyay nanggilam kan Apo Namalyari. ⁴¹Ya pandaygên yo ay nanad ha dinyag hên tatang yo.” Kabay wanla kana, “Alwa kay anak hên kaatag. Mimihay Tatang naên haka yabay ya hi Apo Namalyari.”

⁴²Bayo wani Apo Jesus, “No pêtêg ya hi Apo Namalyari ya Tatang yo, ay lugurên yo ko dayi, ta hikoy ubat kana, haka atsi kina di. A ko nilumatêng di hên gawan bat ha sarili kon ihip, noa, gawan in-utoh na ko. ⁴³A yo angkaintindihan ya anhabiên ko, gawan a yo labay gilamên ya panhabiên ko. ⁴⁴Hi Satanas ya tatang yo. Ta no hinoy labay na, ay yabay ya andaygên yo. Hiyay mapamatsin tawo ubat hên haton una. A na labay ya kaptêgan, kabay pêrad man, ay ayn taganán kaptêgan kana. No maghabi ya, ay panay kalaraman ta taganán mapaglaram ya, haka hiyay ampangubatan hên kaganawan kalaraman. ⁴⁵Noa, gawan anhabiên koy kaptêgan, ay a yo ko ampaniwal-an. ⁴⁶Yarin main kamoyu ya makahabin nakadyag akon kasalanan? No pêtêg ya panhabiên ko, ay awta a yo ko paniwal-an? ⁴⁷Hilay ubat kan Apo Namalyari, ay ampanggilam habi na. Alwa kaw ubat kan Apo Namalyari, kabay a yo panggilamên ya habi na.”

Hi Apo Jesus haka hi apo Abraham

⁴⁸Amêhên, hinabi lan Israelita kan Apo Jesus, “Pêtêg awud ya hinabi naên ya miha ka ya Samaritano ya nahapatan hên narawak ya a angkahêlêk.” ⁴⁹“A ko nahapatan hên narawak ya a angkahêlêk ta muwang ko hên mam-in galang kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. Noa, hikaw, ay a yo ko anggalangên. ⁵⁰A ko etaman ampanapol hên galang yo. Noa, labay ni Apo Namalyari ya hikoy puriên, haka hiyay manatol. ⁵¹Pakagilamên yo! Hilay manggilam habi ko, ay a matsi makanoman.”

⁵²Nahên nahabi nay habayto ay wanlan Israelita kana, “Muwang naên amêhên ya nahapatan ka hên narawak ya a angkahêlêk. Natsi ya hi apo Abraham angga hilay màmipamwang ni Apo Namalyari. Noa, panhabiên mo, ya hilay ampanggilam habi mo ay dyanan biyay ya ayn angga. ⁵³Makapangyarihan ka kaya kan apo Abraham ya natsi, haka kanlan màmipamwang ni Apo Namalyari ya natsi? Awta! Êndat mo no hino ka?”

⁵⁴Wani Apo Jesus, “No dayêwên koy sarili ko, ay ayn alagá ya habayto. Ya ampandayêw kangko ay Tatang ko, hi Apo Namalyari. Yabay ya panhabiên yo ya ansimbaên yo. ⁵⁵A yo yan kilala. Noa, kilala ko ya. No habiên ko ya a ko ya kilala, ay hikoy malaram hên nanad kamoyu. Noa, kilala ko ya, haka anhonolên koy habi na. ⁵⁶Hinumigla ya ninuno yo, hi apo Abraham, hên namwangan na ya tungkol ha pamanlumatêng ko di. Hinumigla ya ta muwang na hikoy lumatêng.”

⁵⁷Wanlan Israelita kana etaman, “Ayn ka pon hên limampoy taon. Nabuyot yay nan natsi hi apo Abraham. Ay-êmên mo yan nahêlêk?”

⁵⁸Hinabi ni Apo Jesus, ya wana, “Pakagilamên yo! Bayo ya in-anak hi apo Abraham, ay Hikoy Hikina.” ⁵⁹Gawan hinabi nay habayto, ay namulot hilan bato, ta batoên la ya dayi. Noa, nipahalimbêng^u ya ha pibonakan lan tawo bayro, haka inumawah ya ha Templo hên a la ya namwangan.

Namamukat hi Apo Jesus hên mihay buwag

9 ¹Ha pammita na ay nakahêlêk hi Apo Jesus hên mihay lalaki ya buwag paubat hên in-anak ya. ²Kabay hinabi lan tagahonol na kana, ya wanla, “Mánoro, hinoy nanyag kasalanan, hata lalaki, o hilay toa na? Awta buwag yay na ubat hên in-anak ya?”

³Hinabi ni Apo Jesus, “Ya pangabuwag na, ay alwan gawan kasalanan na, haka alwan gawan kasalanan hên toa na. Hiyay in-anak hên buwag ta êmên ipahlêk kana ya kapangyarihan ni Apo Namalyari. ⁴Dapat tamon daygên ya an-ipadyag ni Apo Namalyari, ya namiutoh kangko kaban main pon panaon, ta uston lumatêng ya nanad yabi, ay ayn kitaminan madyag. ⁵Kaban atsi ko pon di ha luta, hikoy hawang lan tawo, ta êmên mahawangan ya kaihipan.”

⁶Nahên nahabi nay habayto, ay nandula ya ha luta. Bayo kingwa nay hata luta ta impunih na ha mata hên buwag. ⁷Bayo wana kana, “Mita kay na, ta magkulamêh ka do ha lanêm ya pinata-ngalanan Siloe.” Ya labay habiên hên Siloe ay in-utoh. Nahên nadyag hên buwag ya in-utoh ni Apo Jesus kana, ay nuli ya hên ampakahêlêk.

⁸Hilay karani nan bali, haka hilay kaatag hên kabalay na ay naghabi, “Habaytsi awud ya ampikno hên ampakikwan pera.” ⁹Wanlan kaatag, “Yabay ya.” Noa, wanlan kaatag êt, “Kalupa na yan bat hên buwag.” Amêhên, wanan lalaki, “Hiko ya.” ¹⁰Kabay wanla kana, “Ay-êmên nimukat ya mata mo?” ¹¹Hinabi na, “Ya lalaki, ya nag langan Jesus, ay nanyag hên pita ta impunih na ha mata ko. Bayo wana kangko, ya magkulamêh ako do ha lanêm ha Siloe. Dinyag koy hinabi na, kabay ampakahêlêk kina.” ¹²Amêhên, wanla kana, “Anto yay na?” Hinabi na, “A ko muwang.”

^u 8:59 Wanlan kaatag ya labay habiên hên Griego di ay ‘nagtago ya.’

Kinotang lan Pariseo ya lalaki, ya manan buwag ya ampakahêlêk

¹³Gintan lay hatoy lalaki, ya manan buwag ya ampakahêlêk, kanlan Pariseo. ¹⁴Allon pamagsimba lan Israelita hên nanyag yan pita hi Apo Jesus, haka na pinamukat ya hata lalaki. ¹⁵Amêhên, kinotang la yan Pariseo, no pata ampakahêlêk yay na. Kabay wana kanla, “Namipunih yan pita ha mata ko, bayo hên nagkulamêh ako, ay ampakahêlêk kina.”

¹⁶Wanlan kaatag ya Pariseo, “Hi Jesus, ay alwan ubat kan Apo Namalyari, ta a na anhonolên ya Kautuhan, ya paan mag-obra ha allon pamagsimba.” Noa, wanlan kaatag, “No makasalanan ya, ay a ya makadyag hên êmbayro ya makapaêpapah.” Alwan mimihay ihip la.

¹⁷Kabay wanla kanan pinamukat, “Hika bay, ya pinamukat na. Hinoy mahabi mo ya tungkol kana?”

Amêhên, wanan pinamukat, “Hiyay mihay propeta ni Apo Namalyari.”

¹⁸A hila naniwala ya mana yan buwag, ya pinamukat. Kabay impabaêg lay toa na. ¹⁹Hinabi la kanla, “Anak yoy hatsi ya buwag hên paubat hiyay in-anak? Ay-êmên ta ampakahêlêk yay na amêhên?”

²⁰Hinabi la, “Hiya ya anak naên, haka buwag yay na hên in-anak ya.

²¹Noa, a naên muwang, no ay-êmên nimukat ya mata na. A naên etaman muwang, no hinoy namamukat kana. Kotangên yo ya, ta toa yay na. Habiên na no hinoy nalyari kana.”

²²Êmbayro ya hinabi lan toa na, gawan malimo hila ha Pariseo. Ta pinihabian lan poon lan Israelita, ya bawalên magsimba ha sinagoga ya hilay ampaghabi, ya hi Apo Jesus, ay hiya ya Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mámiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala.

²³Gawan namwangan lay pinihabian hên poon la, ay hinabi lan toa na, “Hiya tana ya kotangên yo ta toa yay na.”

²⁴Kabay impabaêg lan oman ya pinamukat haka la hinabi kana, “Puriên mo hi Apo Namalyari ta habiên moy kaptêgan. Muwang naên ya makasalanan ya hi Jesus.”

²⁵Amêhên, wanan pinamukat, “A ko muwang no makasalanan ya. Noa, muwang ko ya mana kon buwag, haka amêhên ampakahêlêk kina.”

²⁶Amêhên, hinabi la, “Hinoy dinyag na kamo? Ay-êmên nan pinamukat ya mata mo?”

²⁷Kabay wanan pinamukat, “Hinabi kina kamoyu, noa, a kaw nanggilam. Awta labay yon magilaman oman? Labay yo hên mag-in tagahonol na etaman?”

²⁸Minusmus la ya, ya wanla, “Hika ya tagahonol na. Noa, hikay ay tagahonol ni apo Moises. ²⁹Muwang naên ya naghabi hi Apo Namalyari kan apo Moises. Noa, a naên muwang no ay-iri ya taga hi Jesus.”

³⁰Wanan pinamukat, “Têh! Pinamukat nay mata ko haka a yo muwang no taga ay-iri ya! ³¹Muwang tamo ya hi Apo Namalyari ay a na

panggilamên hilay makasalanan, noa, gilamên nay balang ampagsimba kana haka ampanyag kalabayan na. ³²Paubat hên dinyag ya hata luta, ay ayn pon namamukat ha mihay tawo ya buwag paubat hên hiyay in-anak. ³³No hiyay alwan ubat kan Apo Namalyari, ay a na madyag ya kapapaêpapah.”

³⁴Amêhên, hinabi la, “Makasalanan kan in-anak, haka labay mo kay hên toroan?” Nahên nahabi lay habayto, ay intaboy la ya ha sinagoga.

Hilay a ampaniwala kan Apo Jesus ay nanad buwag

³⁵Namwangan ni Apo Jesus ya nalyari ha pinamukat na. Hên natapol na ya, ay wana kana, “Ampaniwala ka kanan Taga-Langit, ya In-anak Tawo?”

³⁶Wanan pinamukat, “Hino ya, Apo? Labay ko yan paniwal-an”

³⁷Wani Apo Jesus, “Angkahêlêk mina, ta hiko ya ampaghabi kamo ay habaytoy Taga-Langit, ya In-anak Tawo.”

³⁸Wanan pinamukat, “Panginoon, ampaniwala ko kamo!” Nandoko ya haka na sinimba hi Apo Jesus.

³⁹Hinabi ni Apo Jesus, “Atsi ko ri ha luta ta hatolan koy tawo. Hilay ampangamin ya buwag ya nakêm la, ay makahêlêk hên kaptêgan. Hilay êndat lan ampakahêlêk hila, ay mabuwag ya nakêm la.” ⁴⁰Main Pariseo ha dani ni Apo Jesus ya nakagilam hên habaytoy hinabi na. Kabay wanla, “Yarin buwag ya nakêm naên etaman!” ⁴¹Hinabi ni Apo Jesus kanla, “No ampangamin kaw dayi ya buwag ya nakêm yo, ay ayn kaw hên kasalanan. Noa, gawan anhabiên yo ya alwan buwag ya nakêm yo, ay a maalîh ya kasalanan yo.”

Ya alimbawa ya tungkol ha mihay mangêd ya pastol

10 ¹Wani Apo Jesus kanlan kal-atan, “Pakagilamên yo! Hilay anhumwên ha koral hên tupa, hên a magdann ha mantêg ilwangan, ay manakaw. ²Ya ampagdann ha mantêg ilwangan, ay mantêg pastol lan tupa. ³Hilay tanod hên koral hên tupa ay ampanloat hên kabat, ta êmên ya makadann. Muwang lan tupa ya baêg hên maypastol kanla, ta baêgên nay langan la, haka humonol hila kana. ⁴No naubuh hên na-iawah ya tupa na, ay ampuna ya kanla, haka humonol hila kana, ta muwang lay pamaghabi na. ⁵A la honolên ya pamaghabi hên kaatag ta muwayu hila, ta a la mapuliah ya pamaghabi hên kaatag.” ⁶In-alimbawa ni Apo Jesus ya sarili na bayro, noa, a la naintindihan ya labay nan habiên.

Hi Apo Jesus, ya mangêd ya pastol

⁷Kabay hinabi nan oman kanla, “Pakagilamên yo! Hikoy ilwangan hên koral lan tupa. ⁸Main nuna kangko ya nanoro hên alwan pêtêg. Hila ay maialimbawa ha mabay manakaw hên tupa. Noa, hilay tupa, ay a nanggilam ha pamaghabi la. ⁹Hikoy nanad ilwangan. Hilay ampaniwala

kangko, haka magdann kangko, ay miligtas. Malyari hilay nan humwên haka umawah, haka la matapol ya kaganawan kailangan la. ¹⁰Hilay manakaw ay labay lan bat hên manakaw, mamatsi, haka manira. Noa, hiko, ay atsi ko di ha luta ta êmên mam-in biyay ya sagana ya ayn pamagkulang.

¹¹“Hikoy mangêd ya pastol. Ya mangêd ya pastol ay nakal-an hên matsi ha ikakangêd hên tupa na. ¹²Hilay an-upaan ya pastol, ay alwan nanad hên mangêd ya pastol, ya ampanlugud ha tupa na. No mahêlêk lay kapalimoy aho, ay lakwanan lay tupa, ta muwayu hila. Kabay patsên nan ahon lalê ya kaatag tupa, haka mipaplag hilay kaatag. ¹³Muwayu hilay pastol, gawan an-upaan hilan bêngat. Alwa hila hên nanad ha mangêd ya pastol. A lan anlugurên ya habaytoy tupa, gawan alwan hila ya nag tupa. ¹⁴Hikoy nanad hên mangêd ya pastol. Muwang koy nakêm lan ampaniwala kangko, haka muwang lay nakêm ko. ¹⁵Êmbayro êt, ay muwang na ko ni Apo Namalyari ya Tatang ko, haka êmbayro êt, ay muwang ko ya. Nakal-an ako hên matsi ha ikakangêd lan ampaniwala kangko. ¹⁶Main akon kaatag tupa, ya ayn di ha koral. Gêtan ko hila etaman ta gilamên lay pamaghabi ko. Pilalamoên ko hila ta êmên mag-in mimiha hila, haka kakapag ko ya pastol la.

¹⁷“Anlugurên ako ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, gawan nakal-an akon matsi ta êmên ako mabiyay oman. ¹⁸Ayn malyarin mamatsi kangko, no a ko ya paulayan. Nakal-an akon matsi, haka atsi kangkoy kapangyarihan hên mabiyay oman, ta hatsi ya in-utoh kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.”

¹⁹Gawan hata habi ni Apo Jesus, ay alwan mimihay ihip lan Israelita. ²⁰Mal-at kanla ya naghabi, ya wanla, “Hinapatan yan narawak ya a angkahêlêk, haka angkamurit yay na! Awta panggilamên yoy habi na?” ²¹Noa, hinabi lan kaatag, “A ya makahabi hên êmbayro ya mihay hinapatan hên narawak ya a angkahêlêk. A hila makapamukat hên buwag, ya hilay narawak ya a angkahêlêk.”

Hilay poon hên Israelita, ay a ampaniwala kan Apo Jesus

²²Ha balayan Jerusalem hên habayto ay pista hên pamanêmtêm lan Israelita, ha pamanlinis lan ninuno la ha Templo, ya dinêmêkan lan kapatsi la. Panaon hên kêbêl hên habayto, ²³haka hi Apo Jesus ay ampibita-bita ha pinata-ngalanan Portiko^v ni Arin Solomon ha Templo. ²⁴Amêhên, main hên poon lan Israelita, ya nagpalibot kan Apo Jesus, ta dakpên la ya dayi ha pamaghabi na. Hinabi la kana, “Mabuyot naên nanan labay mamwangan no hino kan taganá. Habiên mina dayi ta êmên naên maintindihan no hika ya Mesias, ya Cristo, ya pinili ni Apo Namalyari hên mag-in habaytoy Mámiligtas ya impangako na.”

^v 10:23 Hêlkên ha panlêkan labay habiên hên habi.

²⁵Kabay hinabi ni Apo Jesus, “Hinabi kina kamoyu noa, a yo ko paniwal-an. Ya kapapaêpapah ya dyag ko, ya pandaygên ko ha kapangyarihan ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay ampamaptêg, no hino ko. ²⁶Noa, a kaw ampaniwala gawan a kaw kalamo ha ampastolan ko. ²⁷Hilay ampastolan ko, ay nanad tupa ya ampanggilam hên pamaghabi ko. Muwang koy nakêm la, haka anhumonol hila kangko. ²⁸Dyanan ko hilan biyay ya ayn angga. Antalanên koy biyay la, kabay a hila mipalako ha impiyerno haka a hila mayu kangko. ²⁹Hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya namipatalan hên biyay la kangko, ay makapangyarihan ha kaganawan kapatsi la. Ayn maka-ayu hên an-illagan na. ³⁰Hiko, haka hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay mimiha.”

³¹Gawan hinabi nay habayto, ay nangwa hilan bato, ta batoên la ya dayi. ³²Noa, wani Apo Jesus, “Mal-at ya mangêd ya dinyag ko, ya impadyag na kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko. Hino ha dinyag ko, ya namaihip kamoyu hên batoên ako?” ³³Kabay wanlan Israelita bayro, “Alwan gawan ha mangêd ya dinyag mo, ya pamatoan naên kamo. Noa, labay naên kan batoên, gawan ha an-ipantag moy sarili mo kan Apo Namalyari. Yarin a mon ammusmusên hi Apo Namalyari ya tawo kan bêngat!” ³⁴Kabay wani Apo Jesus, “Habaytsi ya nakahulul ha Kahulatan ya impahulul ni Apo Namalyari ya tungkol kanlan mânlingon kaso, ‘Hinabi ko, ya hikaw ay diyos.’” ³⁵Bayro ha impahulul ni Apo Namalyari, ya pêtêg, ay diyos ya pamaêg na kanlan pinatsiwal-an na hên habi na. ³⁶Anhabiên yo ya ammusmusên ko hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, gawan ha hinabi ko, ya hikoy Anak na! Noa, ayn kaw hên karapatan hên maghabin êmbayro, ta hikoy pinili na, haka in-utoh di ha luta. ³⁷No a ko ampanyag, hên an-ipadyag na kangko ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay a yo kailangan hên maniwala kangko. ³⁸Noa, no pandaygên koy an-ipadyag na kangko, awta a yo paniwal-an ya habi ko! Paniwal-an yo tana dayi ya dyag ko, ta êmên yo maintindihan ya atsi kangkoy Tatang ko, hi Apo Namalyari, haka hikoy atsi kana.”

³⁹Gawan habaytoy hinabi na, ay labay lay na êt dayi hên dakpên yan oman. Noa, ayn makadakêp kana. ⁴⁰Nammita yay na êt hi Apo Jesus, ta lumipay ya ha lanêm ya ampatangalanan lan Ilog Jordan ya pinamawtismoan ni Juan Bautista hên una. Naglaêh ya bayro hi Apo Jesus. ⁴¹Mal-at ya dinumani kana, ta wanla, “A ya nanyag hên kapapaêpapah hi Juan, noa, pêtêg ya balang hinabi na, ya tungkol kanan habaytsi.” ⁴²Mal-at bayro ya naniwala kan Apo Jesus, ya hiyay Mesias, ya Cristo, ya in-utoh ni Apo Namalyari.

Hên natsi hi Lazaro, ya kapotoh pohêl lan Marta haka Maria

11 ¹Main mihay lalaki ya nag langan Lazaro ya ampaidi ha baryon Betania ha probinsyan Judea, ha dani hên balayan Jerusalem.

^w 10:34 Exodo 22:8-28; Awit 82:6

Kalamo na ya kapotoh pohêl na hilan Marta haka hi Maria.^x Amêhên, nagkahakit hi Lazaro. ²(Hi Maria ya namitugtug hên pabango ha bitsih ni Apo Jesus, haka na punihan hên habot na.) Gawan nagkahakit hi Lazaro, ³ay impahabi lan Marta haka Maria kan Apo Jesus, ya wanla, “Panginoon, ampaghakit ya anluguran mon kalalaki.”

⁴Noa, hên nagilam ni Apo Jesus ya impahabi la, ay wana, “A na ikamatsi ya hakit na. Nalyari ya hatsi, ta êmên maipamwang ya kapangyarihan ni Apo Namalyari, haka ya kapangyarihan ko, ya Anak na.”

⁵Anlugurên ni Apo Jesus hilay mitataali ya hi Marta, Maria haka Lazaro. ⁶Kabay lowa tanay allo na bayro ha Ilog Jordan paubat hên impamwang kana, ya nagkahakit hi Lazaro. ⁷Amêhên, hinabi na kanlan tagahonol na, “Mag-orong kitamina ha probinsyan Judea.”

⁸Kabay wanla kana, “Mánoro, a pon nabuyot, ay labay la kan batoên, hên patsên, hên hilay poon tamon Israelita bayro. Awta labay mon mag-orong bayro?”

⁹Kabay wani Apo Jesus kanla, “Main labinloway oras, hên hawang, ha balang allo. Hilay ampammita no mahawang, ay a mibatol, gawan angkahêlêk lay ampam-in hawang kanlan tawo. ¹⁰Noa, hilay ampammita ha yabi, ay mibatol gawan ayn hawang kanla.” ¹¹Nahên nahabi nay habayto, ay wana kanla, “Ya kaluguran tamo hi Lazaro, ay nabêlêw. Noa, lakwên ko ya, ta pukawên ko ya.”

¹²Kabay hinabi lan tagahonol na kana, “Panginoon, no nipakatuloy ya, ay mapanat ya hakit na.” ¹³Ya labay nan habiên ni Apo Jesus, ay natsi yay na hi Lazaro. Noa, a la naintindihan ya labay nan habiên, ta êndat la no bêlêw yan taganá hi Lazaro. ¹⁴Kabay indiretsa nay nan hinabi ni Apo Jesus, “Natsi ya hi Lazaro. ¹⁵Ha ikakangêd yo, ay mahigla ko, ya ayn ako bayro hên namaalíh hên hakit na, ta êmên mapahanan ya paniwala yo, ya hikoy Mesias, ya Cristo. Mita kitamina na, ta lakwên tamo ya.” ¹⁶Amêhên, wani Tomas, ya banhagan lan Kambal, “Hali, kihonol kitamo kana, ta êmên kitamo matsi hên kalamo na.”

Hi Apo Jesus, ya mamabiyay oman kanlan natsi

¹⁷Hên nilumatêng hilan Apo Jesus ha baryon Betania, ay ika-apatán allo hên in-ilbêng ya bangkay ni Lazaro. ¹⁸Tatloy kilometron bêngat ya dayo hên balayan Jerusalem ha baryon Betania. ¹⁹Kabay mal-at ya Israelita ya taga-Judea ya nilumatêng ta nakidamay kanlan Marta haka Maria gawan natsi ya kapotoh pohêl la.

²⁰Hên nagilam ni Marta, ya anlumatêng hilan Apo Jesus, ay immawah ya, ta nanupa kanla. Noa, hi Maria, ay a inumawah ha bali. ²¹Wani Marta kan Apo Jesus, “Panginoon, no atsi ka dayi, ay a ya bayton natsi

^x 11:1 Lucas 10:38-42; Juan 12:1-3

ya kapotoh pohêl ko. ²²Êmbayro man, ay muwang ko, ya hinoman ya pakikwaan yo kan Apo Namalyari, ay daygên na.” ²³Wani Apo Jesus kana, “Mabiyay yan oman hi Lazaro.” ²⁴Wani Marta kan Apo Jesus, “Awo, Panginooon. Muwang ko ya mabiyay yan oman ha Allon Pamanukom ya lumatêng ha anggaan hên luta.” ²⁵Amêhên, wani Apo Jesus, “Hikoy ampam-in biyay haka hikoy mamabiyay oman kanlan natsi. Hilay ampaniwala kangko, ay mabiyay oman, natsi hila man di ha luta. ²⁶Hilay ampaniwala kangko, ay dyanan hên biyay ya ayn angga. Ampaniwal-an mo ya habayto, ya hinabi ko?” ²⁷“Awo, Panginooon,” wani Marta. “Ampaniwala ko ya hika ya Anak ni Apo Namalyari. Hika ya Mesias, ya Cristo, ya pan-êngganan naên di ha luta.”

Nanangih hi Apo Jesus

²⁸Nahên nahabi nay na ya habayto ni Marta, ay nuli ya ta binaêg na hi Maria, hên in-inanah na kana ya nilumatêng ya Mánoro, haka impabaêg na ya. ²⁹Ya dinyag ni Maria hên nagilam nay habayto, ay tambêng yan nirêng ta nagtagloh ya kana. ³⁰A ya pon nilumatêng ha balayan hi Apo Jesus, ta atsi ya pon ha logal ya pinakatupaan kana ni Marta. ³¹Nahên nahêlêk lan taga-Judea, ya kalamo ni Maria ha bali hên ampakidamay kana, ya bigla yan nammita hi Maria, ay kinamat la ya, ta êndat la no lakwên na ya pinay-ilbêngan hên bangkay ni Lazaro, hên manangih. ³²Hên nilumatêng hi Maria ha ampaidyanan ni Apo Jesus, ay nandoko ya ha arapan na, ta wana, “Panginooon, no atsi ka dayi bayri, ay a ya bayton natsi ya kapotoh pohêl ko.” ³³Gawan ampanangih hi Maria haka hilay Israelita, ya nangamat kana, ay namalagêhbêg ya nakêm ni Apo Jesus. ³⁴Hinabi na, “Atoy pinay-ilbêngan yon bangkay na?” Kabay wanla, “Panginooon, kihonol ka kannaên ta hêlkên mo ya.” ³⁵Nanangih hi Apo Jesus. ³⁶Kabay wanlan kaatag Israelita, “Nilugud nan taganá hi Lazaro.” ³⁷Noa, wanlan kaatag, “Hiya ya namamukat hên buwag. Awta pinaulayan na hi Lazaro hên matsi?”

Hi Lazaro ay biniyay oman ni Apo Jesus

³⁸Nahên nilumatêng hila ha lêyang, ya pinay-ilbêngan lan bangkay ni Lazaro, ay namalagêhbêg ya nakêm ni Apo Jesus. Main nakapênlan ya bato ha bêbêy lêyang. ³⁹Kabay wani Apo Jesus, “Alihên yoy bato.” Noa, wani Marta, “Panginooon, apat ya allo yay nan natsi. Nabatay nay bangkay na.” ⁴⁰Wani Apo Jesus kan Marta, “Hinabi kina kamo ya no maniwala ka kangko, ay mahêlêk moy kapangyarihan ni Apo Namalyari.” ⁴¹Kabay inalíh la ya habaytoy bato ha pinay-ilbêngan la kan Lazaro. Naningla hi Apo Jesus ta wana, “Tatang ko ha langit, ampahalamatan kata, gawan ginilam moy halangin ko. ⁴²Mana kinan muwang, ya panay mon anggiamên ya kaganawan dawat ko. Noa,

hinabi koy habayto, ta êmên hila maniwala ya atsi bayri, ya hika ya namiutoh kangko.”⁴³ Nahên nahabi na ya habayto, ay nan-angaw ya, “Lazaro, umawah ka!”⁴⁴ Inumawah ya. Ya gamêt haka bitsih na ay nakabêlbêl, hên nanad ha ugali la ha natsi. Main panyo ya nakabêlbêl ha ulo na. Amêhên, wani Apo Jesus kanla, “Alihên yoy nakabêlbêl kana ta êmên ya mibuhan.”

Ya pamamulong kan Apo Jesus

(Mateo 26:1-5; Marcos 14:1-2; Lucas 22:1-2)

⁴⁵ Mal-at kanlan Israelita ya taga-Judea, ya nangamat kan Maria, ay nakahêlêk hên biniyay oman hi Lazaro. Kabay naniwala hila kan Apo Jesus ya hiyay Mesias, ya Cristo ya impangakon Mámiligtas ya pinili ni Apo Namalyari hên mamaala. ⁴⁶ Noa, ya kaatag ay nammita, ta hinabi la kanlan Pariseo ya dinyag ni Apo Jesus. ⁴⁷ Kabay namatsipon hilay Pariseo haka hilay ampamaala kanlan pari hên kalamo la ha Sanedrin. Pinihabian la no hinoy daygên la, gawan hi Apo Jesus ay ampanyag hên mal-at ya kapapaêpapah. ⁴⁸ Hinabi la, “No paulayan tamo ya hên manyag hên êmbayro, ay mal-at ya maniwala ya hiyay Mesias, ya Cristo. Bayo lumatêng hilay hundaloh hên Roma ta hiraên la ya Templo ni Apo Namalyari, haka bansa tamo.”

⁴⁹ Noa, ya miha kanla, ya hi Caifas, ya pinakapoon pari, ay naghabi, ya wana, “Ayn kaw hên muwang! ⁵⁰ A yo angkaintindihan ya ikakangêd tamo no mimiha tana ya matsi, kanan matsi kitamon kaganawan ha boon bansan Israel.” ⁵¹ Ya habaytoy hinabi ni Caifas, ay alwan ubat ha sarili na, ta habaytoy impapapêt kana ni Apo Namalyari, gawan hiyay pinakapoon pari hên habaytoy taon. Impapêt na ya hi Apo Jesus ay matsi ha ikakangêd lan Israelita, ⁵² haka alwan bêngat ha ikakangêd lan Israelita, noa, ta êmên matsipon etaman ya maának ni Apo Namalyari ya nitatayak ha kaganawan bansa. ⁵³ Paubat hên habayton allo, ay pan-ihipên la, no ay-êmên lan mapatsi hi Apo Jesus. ⁵⁴ Kabay a yay na pon nunta ha logal lan Israelita ya mal-at ya tawo. Naglaêh ya tana hên kalamo na hilay tagahonol na ha balayan Efraim, ya atsi ha dani hên logal ya kabalah-balahan.

⁵⁵ Amêhên, hên marani yay na êt ya Pistan Pangaligtas ha Egipto,^y ay mal-at ya nilumatêng ha balayan Jerusalem, ta honolên lay ugali lan pamaglinis hên sarili la, bayo hila makipista. ⁵⁶ Hên a la matapol hi Apo Jesus ha Templo, ay nihahabi hilay tawo ha miha ta miha no makipista ya hi Apo Jesus, o no a ya, ⁵⁷ ta namiutoh hilay ampamaala kanlan pari haka hilay Pariseo, ya no main makahêlêk kan Apo Jesus, ay dapat ipamwang la kanla ta êmên la ya madakêp.

^y 11:55 Paskwa. Hêlêkên ha panlêkan labay habiên hên habi di ha bokotan hên hata Bibliya.

Hên tinugtugan hên pabango hi Apo Jesus
(*Mateo 26:6-13; Marcos 14:3-9*)

12 ¹Amêhên, anêm ya allo bayo mag-umpisa ya Pistan Pangaligtas ha Egipto,^z ay nilumatêng hilan Apo Jesus ha baryon Betania ya balayan ni Lazaro, ya biniyay oman ni Apo Jesus. ²Pinanluto hilan Apo Jesus hên maêkan. Namiapag hi Marta. Hi Lazaro etaman, ay miha kanlan ampangan hên kalamo lan Apo Jesus. ³Hên ampangan hila, ay nangwa hi Maria hên bote hên makamal ya pabango^a ta intugtug na ha bitsih ni Apo Jesus. Bayo, pinunihan nan habot na. Hata pabango ay naraêp ha boon bali. ⁴Hi Judas Iscariote, ya tagahonol ni Apo Jesus ya may-upit kana, ay naghabi, ya wana, ⁵“Pata a ya inhaliw ya habaytoy pabango, ya ampag-alaga^b hên suweldo hên mihay katawo ha mihay taon, ta indin dayi ha mangairap ya habaytoy pera?” ⁶Hinabi nay habayto, alwan gawan ingalo na ha mairap, noa, gawan hiyay ampanalan hên pera lan Apo Jesus, haka antakawên nay hatsi ha pansarili na. ⁷Wani Apo Jesus kan Judas, “Pata an-abalaên mo ya! Paulayan mo hi Maria, ta hata dinyag na, ay nanad nan in-il-an ya lawini ko ha pamilbêng kangko no matsi kina. ⁸Hilay mairap ay panay yon kalamo, kabay ha hinon oras, ay mahawpan yo hila, noa, hiko ay a yo panay hên mapagkalamo.”

Patsên la dayi hi Lazaro

⁹Hên namwangan hên kal-atan kanlan Israelita ya taga-Judea, ya atsi ya ha Betania hi Apo Jesus, ay nilako la ya. Labay la êt hêlkên hi Lazaro, ya biniyay oman ni Apo Jesus. ¹⁰Labay lan ampamaala kanlan pari, ya anggan hi Lazaro ya ipapatsi la, ¹¹gawan mal-at ya Israelita ya nanalibokot kanla, haka ampaniwala hilay na kan Apo Jesus, gawan ha biniyay nan oman hi Lazaro.

Mal-at ya ampagpuri kan Apo Jesus hên ampandaraho yay na ha balayan Jerusalem
(*Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Lucas 19:28-40*)

¹²Ha humonoy allo, ay namwangan hên kal-atan ya nakipista, ya anlumâtêng hi Apo Jesus ha Jerusalem. ¹³Nangwa hilan bulong, ya nanad bulong ongot haka nanupa hila kana. Nipan-angaw hila ha panupa la kana, “Hosanna! Iningalwan ya habaytsi ya in-utoh ni Apo Namalyari! Puriên hi Apo Jesus ya ampamaala ha Israel!” ¹⁴Anlumâtêng hi Apo Jesus hên nakahakay ha bisero hên asno nanad ha nakahulul ha habi ni Apo Namalyari:

^z 12:1 Paskwa. Hêlkên ha panlêkan labay habiên hên habi di ha bokotan hên hata Bibliya.

^a 12:3 nardo ha habin Griego. ^b 12:5 300 denaryo ha habin Griego.

15 “Paan kaw malimo, hikaw ya taga-Jerusalem,^c ta anlumatêng ya ampamaala kamoyu, ya nagpakaaypan nakêm hên himmakay ha bisero hên asno!”

16 Hên habayto ay a la pon muwang hên tagahonol ni Apo Jesus ya labay habiên hên habayto. Noa, hên nabiyay yan oman, ay naihipan la ya hatoy nakahulul, ay tungkol kana, haka nalyari kana.

17 Amêhên, hilay kal-atan ya nakahêlêk hên biniyay nan oman ni Apo Jesus hi Lazaro, ay naghabi kanlan kaatag, ya pêtêg ya habayto ya dinyag ni Apo Jesus. 18 Mal-at ya nanupa kan Apo Jesus gawan ha nagilam la, ya biniyay nan oman hi Lazaro. 19 Kabay wanlan Pariseo ha miha ta miha, “Ayn kitaminan madyag ta naubuh-ubuh hilay nan anhumonol kana.”

Main ungnoy Griego ya nanapol kan Apo Jesus

20 Nakipista êt hên magsimba kan Apo Namalyari ya ungnoy Griego. 21 Dinumani hila kan Felipe, ya taga-Betsaida ha probinsyan Galilea. Hinabi la kan Felipe, “Apo, labay naên mahêlêk hi Apo Jesus.” 22 Hinabi ni Felipe ya kalabayan la kan Andres. Bayo hinabi lan lowa ya kalabayan lan Griego kan Apo Jesus. 23 Hinabi ni Apo Jesus, “Nilumatêng ya oras ya ipahlêk ya panga-Diyos ko, hên Taga-Langit, ya In-anak Tawo. 24 Pakagilamên yo, hikoy maialimbawa ha mihay lahí hên bini hên trigo. No a ya iilbêng ha luta hên nanad natsi, ay mimiha na tana. Noa, uston atsi yay na ha luta, ay tumubo ya haka managêy yan mal-at. 25 Hilay ampanlugud hên biyay la hên igit ha pamanlugud la kan Apo Namalyari, ay maalihan habayto. Noa, hilay ampanlugud kan Apo Namalyari hên igit ha biyay la di ha luta, ay main biyay ya ayn angga. 26 Hilay mabay hên maghuyo kangko, ay kailangan hên humonol kangko, ta ya hinon lakwên ko, ay lakwên la etaman. Hilay maghuyo kangko ay itag-ay ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.”

Impamwang ni Apo Jesus ya tungkol ha kamatsan na

27 Hinabi na êt ni Apo Jesus, “Angkabyatan ako. Noa, a ko habiên, ‘Tatang, iligtas mo ko ha kairapan ya atsi ha arapan ko.’ A ko mahabi ya habayto, gawan nilumatêng ako di ha luta, ta êmên ko maranasan ya hata kairapan.” 28 Wana êt ni Apo Jesus, “Tatang, ipahlêk moy panga-Diyos mo, ta êmên la ka puriên.” Amêhên, wanan habi ya ubat ha langit, “Impahlêk kina ya panga-Diyos ko, haka ipahlêk kon oman.”

29 Naubuh hilan nakagilam hên hatoy habi. Wanlan kaatag ya nangilat. Wanlan kaatag pon ya main anghel ya naghabi kan Apo Jesus. 30 Wani Apo Jesus, “Habaytoy habi ya nagilam yo ay impagilam ha ikakangêd yo, alwan ha ikakangêd ko.

^c 12:15 anak ya babayi hên Sion ha habin Griego, Zacarias 9:9

³¹“Gawan nilumatêng ya pamanatol ni Apo Namalyari ha tawo ha luta. Alihên ya tungkulan ni Satanas, ya poon lan a ampaggalokop kan Apo Namalyari. ³²Haka hiko, uston itag-ay ako ha koros, haka mag-orong ha langit, ay ingalwan ko hilay tawo ha balang bansa ta êmên hila makarani kangko.” ³³Hinabi nay habayto ta êmên na ipamwang no ay-êmên yan matsi. ³⁴Hinabi lan naka-tsipon, ya wanla, “Namwangan naên ha Kahulatan ni Apo Namalyari, ya Mesias, ya Cristo, ya impangakon Mámiligtas ay mabiyay hên ayn angga. No hika ay habaytoy Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ay-êmên mon mahabi ya hika ay matsi ha koros? Hino ya Taga-Langit, ya In-anak Tawo?” ³⁵Wani Apo Jesus kanla, “Hiko ya maialimbawa ha hawang, ay a magbuyot di kamoyu. Dapat manonol kaw ha intoro ko kamoyu kaban atsi ko pon di. Habayto ay nanad kaw hên ampitan allo, ta êmên a kaw mayabyan. No mita kaw hên dêm ay mitama kaw. ³⁶Kaban atsi ko pon di, ay maniwala kaw kangko ta êmên kaw mag-in tawo ya nahawangan ya kaihipan.”

Hilay Israelita, ay a naniwala ya hi Apo Jesus, ay hiyay Cristo

Pamakahabi nan habayto, ay nammita ya haka a yay na nagpahlêk kanla. ³⁷Agyan kal-atan ya kapapaêpapah ya dinyag na ha arapan la, ay mal-at pon êt kanla ya a naniwala ya hiyay Cristo. ³⁸Nalyari ya habayto ta êmên matupad ya impamwang ni Propeta Isaias, ya wana:

“Panginoon, ayn naniwala ha impamwang naên. Ayn naniwala agyan impahêlêk minay kapangyarihan mo kanla.”^d

³⁹A hila malyarin maniwala, ta nanad êt ha hinabi ni Propeta Isaias, ya wana:

⁴⁰“Binuwag ni Apo Namalyari ya ihip la, ta êmên la a maintindihan, haka pinakdêy na êt ya nakêm la. Dinyag nay habayto ta êmên hila a maghêhê hên dumani kana, haka ta êmên a na hila iumang kana.”^e

⁴¹Hinabi nay habayto ni Propeta Isaias gawan impahalumata kana ya panga-Diyos ni Apo Jesus. Haka naghabi yan tungkol kana.

⁴²Êmbayro man, ay mal-at kanlan ampamaala kanlan Israelita ya naniwala ya hi Apo Jesus, ay hiyay Cristo. Noa, gawan malimo hila kanlan Pariseo, ay a la impamwang kanlan kaatag, ta kayno bawalan hila hên makilamo ha kapareho lan Israelita ha sinagoga. ⁴³Nalabayan la awud ya pamandayêw hên tawo kanan pamandayêw ni Apo Namalyari.

Ya impamwang ni Apo Jesus ay impahabi kana ni Apo Namalyari

⁴⁴Amêhên, nanoro yay na êt hi Apo Jesus ha kal-atan. In-ikhaw nay pamaghabi na, ya wana, “Hilay ampaniwala kangko, ay ampaniwala

^d 12:38 Isaias 53:1   ^e 12:40 Isaias 6:10

etaman kan Apo Namalyari ya namiutoh kangko. ⁴⁵Hilay nakahêlêk kangko ay nakahêlêk kan Apo Namalyari, ya namiutoh kangko. ⁴⁶Nilumatêng ako di ha luta hên nanad ha hawang, ta êmên hilay maniwala kangko ay ahina paidi ha kariglêman. ⁴⁷Hatolan hilay a naniwala ha nagilam lay habi ko, noa, alwan hiko ya manatol kanla, ta a ko nilumatêng di hên parusaan ya hinoman. Noa, nilumatêng ako di ta êmên iligtas hila. ⁴⁸Hilay ampangara kangko, haka a ampaniwala ha habi ko ay maparusaan. Ya habi ya impamwang ko ay mamarusa kanla ha anggaan hên luta. ⁴⁹Ta a ko naghabi ha sarili kon tungkulan, noa, ya Tatang ko hi Apo Namalyari ya namiutoh kangko ay namihabi kangko no hinoy habiên ko. ⁵⁰Muwang ko ya utoh na, ay mam-in biyay hên ayn angga hên kalamo na, ha ampaniwala kana. Kabay ya impahabi na kangko ay anhabiên ko.”

Inuyahan ni Apo Jesus ya bitsih lan tagahonol na

13 ¹Nilumatêng ya yabi hên bayo mag Pistan Pangaligtas. Muwang ni Apo Jesus ya nilumatêng ya panaon hên pamag-alíh na di ha luta, ta êmên ya mag-orong kan Apo Namalyari, ya Tatang na. Anlugurên na hilay tagahonol na, ya atsi di ha luta. Haka an-ipahlêk na, no ay-êmen ya pamanlugud na kanla hên angga ha anggaan.

²Kaban ampangan hi Apo Jesus hên kalamo lan tagahonol na, ay naipaihip ni Satanas kan Judas, ya anak ni Simon, ya taga-Isariote, ya ipulong na hi Apo Jesus. ³Muwang nay na ni Apo Jesus ya in-ubuh hên indin kana ni Apo Namalyari, ya Tatang na, ya kaganawan kapangyarihan. Muwang na êt, ya ubat ya kan Apo Namalyari, haka mag-orong yay na kana. ⁴Kabay haton ampangan hila ay nirêng ya hi Apo Jesus, ta nag-alíh ya hên pangkêbêl na, bayo pintêh na ya awak na hên makarang ya tuwalya. ⁵Nanad andaygên lan ipoh, ay nangwa yan lanêm, ta indin na ha palanggana, haka na inuyahan ya bitsih lan tagahonol na. Bayo pinunihan na hên tuwalya ya nakaptêh ha awak na.

⁶Hên dinumani ya kan Pedro, ay wani Pedro, “Awkêh! Pata hika pon, Panginooon, ya manguyah hên bitsih ko?”

⁷Hinabi ni Apo Jesus, “A mo maintindihan amêhên, ya andaygên ko, noa, maintindihan mina lano.”

⁸Hinabi kana ni Pedro, “Panginooon, taganán a ko ipauyah ya bitsih ko kamo.” Amêhên, wani Apo Jesus, “No a kata uyahan, ay ayn kan pamakilamo kangko.”

⁹Kabay hinabi ni Pedro, “Panginooon, no êmbayro awud, ay alwan bêngat hên bitsih ko ya ipauyah ko kamo, noa, gamêt ko, haka ulo ko etaman.”

¹⁰Hinabi ni Apo Jesus, “No nagpalyuy nay mihay tawo, ay a nay nan kailangan hên magpalyu hên oman ta malinis yay na. Bitsih na tana ya uyahan na. Noa, main miha kamoyu ya alwan malinis.” ¹¹(Hinabi nay êmbayro ni Apo Jesus, ta muwang na no hino ya mangi-upit kana.)

¹²Hên nauyahan ni Apo Jesus ya bitsih la, ay inhulod nay na êt ya pangkêbêl na. Nag-orong yay na ha panganan, ta kinotang na hila, no naintindihan la ya dinyag na kanla, ya wana, ¹³“Ambaêgên yo ko hên Mánoro, haka Panginoon. Pêtêg ya anhabiên yo ta hikoy habayto. ¹⁴No hiko, ya Panginoon yo, haka Mánoro yo, ya nanguyah hên bitsih yo, hikaw etaman êt ya kailangan manguyah hên bitsih hên miha ta miha. ¹⁵Dinyanan kataw hên alimbawa ta êmên yo ko tuwarên. ¹⁶Pakagilamên yo! Ya tungkulan hên mihay ipoh ay alwan matag-ay ha tungkulan hên amo na. Haka hatoy in-utoh, ay alwan matag-ay ya tungkulan ha nay-utoh kana. ¹⁷No angkaintindihan yo, ya hata anhabiên ko kamoyu, ta daygên yo, ay ingalwan kaw ni Apo Namalyari.

¹⁸“Alwan kaganawan yo ya ingalwan, ta muwang koy nakêm hên pinili ko. Noa, kailangan matupad ya habi ha Kahulatan ni Apo Namalyari, ya wana, ‘Hikoy in-upit hên kaaêm ko.’^f ¹⁹Anhabiên ko ya hatsi kamoyu, bayo ya malyari, ta êmên no malyari yay na, ay maniwala kaw ya ‘Hikoy Hiko taganá.’ ²⁰Pakagilamên yo. Hilay ampananggap ha in-utoh ko, ay hiko êt ya antanggapên la. Haka hilay ampananggap kangko, ay ampananggap ha namiutoh kangko.”

Inungkat ni Apo Jesus ya pami-upit kana
(*Mateo 26:20-25; Marcos 14:17-21; Lucas 22:21-23*)

²¹Pangahabi nan habayto, ay namalagêhbêg ya nakêm na. Bayo wana kanla, “Pakagilamên yo! Miha kamoyu ya mangi-upit kangko.” ²²Amêhên, nihêhêlêk hila ya tagahonol na, ta a la muwang no hinoy an-ungkatên na. ²³Ya tagahonol na, ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus, ay atsi ha dani na. ²⁴Kabay siningyalan ya ni Simon Pedro, ya ikotang na, no hinoy an-ungkatên na ya may-upit kana. ²⁵Kabay dinumani ya kan Apo Jesus, hên indani nay ulo na ha pagaw na, ta wana, “Panginoon, hinoy may-upit kamo?” ²⁶Hinabi ni Apo Jesus, “Ya dyanan ko hên puto ya ubat kon intsil-tsil, ay hiya ya may-upit kangko.” Kabay nangwa yan puto, haka ubat nan intsil-tsil, ay indin na kan Judas ya anak ni Simon Iscariote. ²⁷Hên kingwa ni Judas ya puto, ay hinuloran ya ni Satanas. Hinabi ni Apo Jesus kan Judas, “Daygên mina ya labay mon daygên.” ²⁸Noa, miha man kanla ha kaaêm na, ay ayn nakamwang no awta nahabi nay habayto. ²⁹Gawan hi Judas, ya magkatalan hên pera la, êndat la no pinahaliw yan bêngat ni Apo Jesus hên kailangan la ha pista, o no in-utoh na ya hên mam-i hên pera ha mangairap. ³⁰Hên naêkan nay na ni Judas ya puto, ay nammita yay na. Nariglêm hên habayto.

Ya bayon utoh

³¹Hên nammita yay na hi Judas, wani Apo Jesus, “Ya malyari laamêhên, kangkon Taga-Langit, ya In-anak Tawo, ay mamipahlêk hên

^f 13:18 Awit 41:9

panga-Diyos ko, haka mam-in pamaggpuri kan Apo Namalyari. ³²Haka no mapuri yay na hi Apo Namalyari gawan kangko, ay tampol nan ipahlêk ya panga-Diyos ko. ³³Maanak ko, naipêk tanay panaon hên makalamo yo ko. Tapolên yo ko, noa, anhabiên ko kamoyu, hên nanad ha hinabi kina kanlan poon lan Israelita, ya a kaw makapakilako ha anlakwên ko. ³⁴Habaytsi ay mihay bayoy utoh ya an-idin ko kamoyu. Milulugud kaw! No ay-êmên kataw hên anlugurên ay, êmên êt bayro ya pamilulugud yo. ³⁵No ampilulugud kaw, ay mamwangan hên kal-atan, ya hikaw ay tagahonol ko.”

Impamwang ni Apo Jesus ya habiên ni Simon Pedro ya a na ya muwang
(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Lucas 22:31-34)

³⁶Amêhên, wani Simon Pedro kan Apo Jesus, “Apo, antoy lakwên mo?” Kabay wani Apo Jesus, “Ha anlakwên ko, a ka pon makapakilako amêhên, noa, humonol ka tana lano.” ³⁷Wanay na êt ni Pedro, “Panginoon, pata a ko pon makapakahonol kamo amêhên? Nakal-an akon matsi ha ikakangêd mo.” ³⁸Wani Apo Jesus, “Yarin nakal-an ka hên matsi ha ikangêd ko! Pakagilamên mo. Bayo mangkatsi ya manok, ay katatlo mon habiên, ya a mo ko muwang.”

Hi Apo Jesus ya dann ya palako ha Tatang na ha langit

14 ¹Wanay na êt ni Apo Jesus, “Paan kaw mampotog. Ihundo yoy paniwala yo kan Apo Namalyari haka maniwala kaw etaman kangko. ²Ha langit ha ampaidyanan hên Tatang ko, ay mal-at ya paidyanan. No alwan pêtêg ya habayto, ay yarin habiên koy êmbayro? Muna kina bayro, ta il-an koy paidyanan yo. ³No atsi kina bayro, haka no nail-an kina ya paidyanan yo, ay mag-orong kina, ta gêtan kataw bayro ha ampaidyanan ko. ⁴Muwang yoy na bayto, ya dann ya palako do ha anlakwên ko.” ⁵Amêhên, hinabi kana ni Tomas, “Panginoon, a naên muwang ya lakwên mo, ay-êmên naên mamwangan ya dann?” ⁶Kabay hinabi ni Apo Jesus, “Hiko ya dann ya palako kan Apo Namalyari, ya Tatang ha langit. Hiko ya ampamipamwang hên kaptêgan ya tungkol kana, haka hiko ya ampam-in biyay ya ayn angga. Ayn midani kana, no a ya magdann kangko. ⁷No muwang yo no hino kon taganá, ay kilala yo etaman ya Tatang ko. Paubat amêhên, ay kilala yo yay na, haka nanad nahêlêk yo yay na.”

⁸Amêhên, hinabi kana ni Felipe, “Panginoon, ipahlêk mo kannaên ya Tatang mo. Bayo ayn kay kaatag ya tapolên.” ⁹Kabay wani Apo Jesus, “Felipe, nabuyot yo kinan kalamo. Angga amêhên, ay a mo ko pon kilala? No nahêlêk yo ko, ay nahêlêk yoy nay Tatang ko. Pata hinabi mo ya ipahlêk ko kamo ya Tatang ko? ¹⁰Yarin a ka ampaniwala, ya mimiha kay ni Tatang? Hiko ay atsi kana, haka hiya ay atsi kangko. Ya anhabiên ko,

ay angkaubat kana alwan ha sarili ko. Êmbayro etaman ya kaganawan dyag ko, ay angkaubat kana. ¹¹Maniwala kaw ha hinabi ko ya atsi ko ha Tatang ko, haka ya Tatang ko ay atsi kangko. No a kaw maniwala ha anhabiên ko, maniwala kaw tana, gawan ha kapapaêpapah ya andaygên ko. ¹²Anhabiên ko kamoyu, ya hinon ampanlugud kangko, ay makadyag etaman hên andaygên ko, haka mal-at pon di, ta mag-orong kina ha Tatang ko. ¹³Ya hinon pakikwaan yo kan Tatang, gawan ha pakikimiha yo kangko, ay daygên ko ta êmên mapuri hi Tatang, gawan kangko, ya Anak. ¹⁴Ya hinon pakikwaan yo kangko gawan ha pakikimiha yo kangko, ay daygên ko.”

Impangako ni Apo Jesus ya dyanan hila hên Espiritu ni Apo Namalyari

¹⁵“No anlugurên yo ko, tuparên yoy an-iutoh ko kamoyu. ¹⁶Haka makidawat ako kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya dyanan na kaw hên miha pon ya Kahawop yo, ya makalamo yo hên ayn angga. ¹⁷Yabay ya Espiritu ni Apo Namalyari ya an-ipamwang hên kaptêgan. Hiya ay a matanggap lan a ampagpalokop kan Apo Namalyari, gawan a la ya angkahêlêk, haka a la ya angkabalayan. Noa, balay yo ya, ta atsi ya kamoyu, haka lumatêng ya allo, ay humapat ya kamoyu.

¹⁸“A kataw ibalag hên nanad ha olila ta mag-orong ako kamoyu. ¹⁹A mabuyot ay, a la kina mahêlêk lan a ampagpalokop kan Apo Namalyari. Noa, hikaw, ay mahêlêk yo ko. Gawan mabiyay kon oman, ay mabiyay kaw etaman. ²⁰Kanan habayto, ay mamwangan yo ya hiko, ay main pakikimiha ha Tatang ko, haka hikaw etaman ay main pakikimiha kangko, haka hiko ay main pakikimiha kamoyu.

²¹“Hilay ampanggilam haka ampanupad hên utoh ko, ay ampanlugud kangko. Hilay ampanlugud kangko, ay lugurên hên Tatang ko. Lugurên ko hila êt, haka ipamwang ko kanla, ya tungkol kangko.” ²²Kabay hinabi ni Judas (alwan Judas Iscariote), “Panginoon, awta kannaên kan bêngat magpabalay? Awta a mo ipamwang ya tungkol kamo kanlan kaganawan tawo ha luta?” ²³Naghabi hi Apo Jesus, “Hilay ampanlugud kangko, ay manyag hên anhabiên ko. Lugurên hila hên Tatang ko, haka humapat kay kanla. ²⁴Hilay a ampanlugud kangko, ay a hila etaman manyag hên anhabiên ko. Ya anhabiên ko kamoyu, ay angkaubat kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya nay-utuh kangko.”

²⁵“Habaytoy hinabi kina kamoyu kaban kalamo yo ko pon. ²⁶Noa, lano, ay mamiutoh hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, hên Espiritu na, ya mag-in Kahawop yo. Hiyay mamihundo hên panoro ko kamoyu hên kaganawan, haka hiya ya maypaihip kamoyu hên kaganawan intoro ko kamoyu.”

²⁷“Paan kaw manyagah. Paan kaw malimo. Ta patêkbêkên koy ihip yo. Ya kapatêkbêkan ya an-idin ko kamoyu, ay pêtêg ya kapatêkbêkan. Habayto ay alwan nanad ha kapatêkbêkan ya an-ungkatên lan tawo

di ha luta. ²⁸Nagilam yoy hinabi ko kamoyu ya hikoy mag-alíh. Haka mag-orong ako kamoyu. No anlugurên yo ko dayi, ay ikahigla yo dayi ya pag-orong ko kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ta daêg na ko gawan ya tungkulan na ay matag-ay ha tungkulan ko. ²⁹Anhabiên kina kamoyu ya hatsi bayo malyari, ta êmên no malyari ya, ay maniwala kaw, ya pêtêg ya hinabi ko. ³⁰A kina pakakarangên ya pamaghabi ko kamoyu, ta anlumatêng hi Satanas, ya poon lan a ampagpalokop kan Apo Namalyari. Ayn yan kapangyarihan kangko. ³¹Êmbayro man, ta êmên mamwangan hên balang miha, ya anlugurên ko ya Tatang ko, hi Apo Namalyari, ay andaygên ko ya hatoy an-iutoh na kangko. Hali awud, mita kitamina.”

In-alimbawa ni Apo Jesus ya sarili na ha mihay poon ubas

15 ¹Kaban ampammita hila, ay wani Apo Jesus kanlan tagahonol na, “Hiko ya mantêg hên poon ubas, haka ya Tatang ko, hi Apo Namalyari, ya ampanayhay hên ubasan. ²Ampotohên na hilay hanga ko ya ayn tagêy, haka anlinisan na hilay hanga ya main tagêy, ta êmên lalo hilan managêy. ³Nilinisan kaw na gawan ha paniwala yo ha hinabi ko kamoyu. ⁴Ihundo yoy pakikimiha yo kangko, haka hiko man, ay ihundo koy pakikimiha ko kamoyu. A ya managêy ya hanga hên ubas, no a ya nakatumpang ha poon. Êmbayro êt kamoyu, no a yo ihundo ya pakikimiha yo kangko.”

⁵Bayo inoman nan inungkat ya alimbawa na, ya wana, “Hiko ya poon hên ubas haka hikaw ya hanga. Hilay ampamihundo hên pakikimiha la kangko, ta êmên ako etaman magkamain pakikimiha kanla, ay hilay nanad ha hanga ya managêy hên bapan lakê, gawan ayn kaw madyag, no hikaw ay nakapapawa kangko. ⁶Hilay a ampamihundo hên pakikimiha la kangko, ay nanad hilan hanga ya itapon. No mayango ya êmbayroy hanga, ay tsiponên hila tana, ta ulamên. ⁷Noa, no ihundo yo ya pakikimiha yo kangko, haka no maglaêh ha nakêm yo ya habi ko, ay pakikwaan yo ya hinoman ya labay yo kan Apo Namalyari, ta idin na kamoyu. ⁸Angkapuri ya Tatang ko no hikaw ay ampanagêy hên bapan lakê, haka angkapaptêgan hên hikaw ay tagahonol ko. ⁹No ay-ê mên ya pamanlugud na kangko hên Tatang ko, ay êmbayro êt ya pamanlugud ko kamoyu. Ihundo yoy pakikimiha yo kangko, ta ha êmbayro ay panay yon mapakinabangnan ya pamanlugud ko. ¹⁰No anhonolên yoy utoh ko, ay mapakinabangnan yoy pamanlugud ko kamoyu. Nanad kangko, anhonolên ko êt ya kaganawan utoh ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, haka panay kon pakinabangnan ya pamanlugud na.”

¹¹“Hinabi koy habayto kamoyu, ta êmên kaw milamo ha hadyay kahiglaan ko. ¹²Habaytsi ya utoh ko kamoyu ya milulugud kaw hên nanad hên pamanlugud ko kamoyu. ¹³Ayn pamanlugud ya igit ha pamanlugud hên mihay lalaki, ya ihalanggo nay biyay na kanlan

kaluguran na. ¹⁴Hikaw ay kaluguran ko, no anhonolên yoy an-iutoh ko. ¹⁵A kataw nan baêgên tagahuyo, ta a na muwang hên tagahuyo, ya andaygên hên amo na. Noa, binaêg kataw hên kaluguran ko, ta hinabi kina kamoyu ya kaganawan ya nagilam ko kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. ¹⁶Alwan hikaw ya namili kangko, ta hiko ya namili kamoyu. In-utoh kataw hên maypamwang hên habi ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ta êmên mal-at ya maniwala, haka hilay nanad ayn anggay tagêy hên paniwala yo. Ta no daygên yoy habayto, ay idin na kamoyu ya hinon pakikwaan yo, gawan ha pakikimiha yo kangko. ¹⁷Habaytsi ya an-ioman kon iutoh kamoyu, ya milulugud kaw.”^g

Angkahêmêkan hilay anhumonol kan Apo Jesus

¹⁸Wanay na êt ni Apo Jesus, “No angkahêmêkan la kaw lan a ampagpalokop kan Apo Namalyari, ay ihipên yo ya bayo la kaw kinahêmêkan, hiko pon ya kinahêmêkan la. ¹⁹No alimbawa ta tuwarên yoy ugali la, ay lugurên la kaw. Noa, a yo hila antuwarên, ta pinili kataw na hên mag-in tagahonol ko. Kabay angkahêmêkan la kaw. ²⁰Paka-hipên yo ya hinabi ko kamoyu, ya tungkulan hên mihay ipoh ay alwan matag-ay ha tungkulan hên amo na.^h Pinairapan la ko, haka pairapan la kaw. No hinonol lay hinabi ko, ay honolên lay panhabiên yo. ²¹Daygên lay hatsi kamoyu gawan ha pakikimiha yo kangko ta a la kilala hi Apo Namalyari, ya nay-utoh kangko. ²²No a ko dayi nilumatêng di ha luta hên nanoro kanla, ay mahabi la ya a la muwang ya kasalanan awud ya andaygên la. Noa, amêhên, a lay na mahabi ya a la muwang ya kasalanan ya andaygên la, ta tinoroan ko hilay na. ²³Hilay anhumêmêk kangko, ay anhumêmêk etaman kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. ²⁴Nanyag akon kapapaêpapah ha arapan la, ya a pon nadyag hên hinoman, kabay a lay na mahabi ya alwan kasalanan, ya hila ay a ampaniwala kangko. Nahêlêk la man ya kaganawan dinyag ko, ay angkahêmêkan la ko, haka angkahêmêkan la hi Apo Namalyari, ya Tatang ko. ²⁵Noa, êmên din taganá, gawan natupad ya impahulat ni Apo Namalyari ha Kahulatan na, ya wana, ‘Bat la kon kinahêmêkan.’”ⁱ

²⁶Hinabi na êt ni Apo Jesus, ya wana, “Lumatêng ya allo, ay iutoh ko kamoyu ya Kahawop yo, ya Espiritu hên kaptêgan, ya ubat kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. Hiya ya mamaptêg hên tungkol kangko. ²⁷Hikaw êt ya mamaptêg ha kaganawan dinyag ko, ta paubat hên una, ay kalamo kataw na.”

16 ¹Hinabi nay na êt ni Apo Jesus, ya wana, “Mana kinan hinabi ya habayto kamoyu, ta êmên yo ihundo ya paniwala yo kangko. ²Paalihên la kaw ha sinagoga yo. Lumatêng ya panaon ay main mamatsi

^g 15:17 Juan 15:12   ^h 15:20 13:16   ⁱ 15:25 Awit 35:19; haka Awit 69:4

kamoyu, ta êndat la no ampaghuyo hila kan Apo Namalyari no patsên la kaw. ³Daygên lay habayto ta a la nabalayan hi Apo Namalyari, ya Tatang ko, haka a la ko nabalayan. ⁴Mana kinan anhabiên ya habayto kamoyu, ta no lumatêng ya allo, ya daygên lay habayto kamoyu, maihipan yo ya nagilam yo kangko.”

Ya Espiritu ni Apo Namalyari ya maypalinaw hên in-toro ni Apo Jesu-Cristo

Hinabi nay na êt ni Apo Jesus, ya wana, “A ko pon hinabi ya habaytsi kamoyu, ta kalamo yo ko pon. ⁵Noa, habiên kina, ta mag-orong kina kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ya nay-utoh kangko. Ayn man kamoyu hên ampangotang kangko no antoy lakwên ko. ⁶Noa, hadyay lungkot yo tana gawan hinabi kina kamoyu ya habayto. ⁷Êmbayro man, ay dapat yon mamwangan ya kaptêgan. Ya pamag-alfh ko, ay ha ikakangêd yo, ta a ya lumatêng di kamoyu ya Espiritu ni Apo Namalyari, ya Kahawop yo, no a ko mag-alfh. No atsi kina bayro kan Apo Namalyari ay iutoh ko yay na kamoyu. ⁸Ha pamanlumâtêng na, ay ipaihip na kanlan a ampagpalokop kan Apo Namalyari, ya alwan usto ya an-ihipên la tungkol ha kasalanan, haka tungkol ha katoynungan, haka tungkol ha pamanatol ni Apo Namalyari. ⁹Mamwangan la ya makasalanan hila, gawan a hila naniwala ya hikoy Anak na. ¹⁰Mamwangan la ya hikoy makatoynungan, ta mag-orong kina kana, ya Tatang ko. Bayo a yo kinan mahêlêk. ¹¹Mamwangan la ya lingonên hilan parusaan, gawan hinatolan yay na hên parusaan hi Satanas, ya poon lan a ampagpalokop kan Apo Namalyari.”

¹²“Mal-at pon dayi ya habiên ko kamoyu. Noa, a pon agyu hên ihip yo amêhên. ¹³Panlumâtêng hên Espiritu ni Apo Namalyari, ya ubatan hên kaganawan kaptêgan, ipamwang na kamoyu ya boon kaptêgan, ta a ya mag-habi ha sarili nan ihip, noa, ya habiên nan bêngat, ay hatoy nagilam na kan Apo Namalyari. Haka ipamwang na êt kamoyu ya a pon nalyari. ¹⁴Iphlêk na ya panga-Diyos ko, haka ipamwang na kamoyu ya laman ihip ko. ¹⁵Ya laman ihip ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay habayto êt ya laman ihip ko, kabay hinabi ko ya laman ihip ko, ya ipamwang na kamoyu.”

Ya kalungkutan ay hagilyan hên kahiglaan

¹⁶Hinabi nay na êt ni Apo Jesus kanlan tagahonol na, ya wana, “A mabuyot, ay a yo kina mahêlêk. Bayo, a mabuyot, mahêlêk yo kon oman.”

¹⁷Nihahabi hilay nay tagahonol na, ya wanla, “Hino raw ya labay nan habiên? Pata hinabi nay a mabuyot, ay a tamo yay nan mahêlêk, bayo a mabuyot, ay mahêlêk tamo yay na êt. Haka wana êt ya, lakwên na hi Apo Namalyari, ya Tatang na. ¹⁸Hinoy labay habiên, hên hinabi na ya a mabuyot? A tamo muwang no hino ya labay nan habiên.”

¹⁹Namwangan ni Apo Jesus ya labay lan kotangên, kabay hinabi nay na kanla, ya wana, “Ampangotang kaw ha hinabi ko ya a mabuyot ay a

yo kinan mahêlêk, bayo a mabuyot ay mahêlêk yo kina êt. ²⁰Pakagilamên yo. Manangih kaw haka manyêngên kaw. Noa, hilay a ampagpalokop kan Apo Namalyari ay humigla. Hikaw ay maglungkot pon, noa, ya kalungkutan yo ay hagilyan hên kahiglaan.

²¹“Habayto ay nanad ha mihay babayi, no angkatanam nay na ya manganak ya, ay ampaglungkot ya pon, ta nilumatêng ya oras hên kairapan na. Noa, no na-ianak nay na, ay a nay nan maihipan ya kairapan, gawan kahiglaan na ha anak na. ²²Êmên kaw êt bayro. Ampaglungkot kaw amêhên, bayo no mahêlêk yo kon oman, ay humigla kaw hên taganá. Ya kahiglaan yo ay a maayu hên hinoman.

²³“A yoy nan kailangan hên mangotáng hên hinoman kangko ha alloy habayto. Pakagilamên yo, ya hinoman ya pakikwaan yo kan Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay idin na gawan ha pakikimiha yo kangko. ²⁴Angga amêhên, ay ayn kaw pon pinakikwaan kana gawan ha pakikimiha yo kangko. Noa, amêhên, ay panay kaw dayi hên kikwa, ta dyanan na kaw, ta êmên kaw magkamain hên hadyay kahiglaan.”

Hinambut ni Apo Jesus ya nangarawak

²⁵Inhundo ni Apo Jesus ya pamaghabi na, ya wana, “Habaytoy hinabi ko kamoyu hên paalimbawa. Noa, lumatêng ya panaon, ay a kinan maghabi kamoyu hên paalimbawa, ta ipakapuliah kinan habiên kamoyu ya tungkol kan Apo Namalyari, ya Tatang ko. ²⁶Ha alloy habayto, ay makikwa kaw kana, gawan ha pakikimiha yo kangko. A ko anhabiên kamoyu ya pakikwa kataw hên hinoman kana, ²⁷gawan hiyan taganá ya ampanlugud kamoyu. Anlugurên na kaw gawan anlugurên yo ko haka ampaniwala kaw ya hiko ay ubat kana. ²⁸Hiya ya ubatan ko hên nilumatêng ako di ha luta. Haka mag-orong kina kana.” ²⁹Hên nagilam lay habayto hên hilay tagahonol na, ay wanla, “Awo, Panginoon. Amêhên, angkaintindihan naên ya anhabiên mo, ta impakapuliah mina. Alway nan paalimbawa ya anhabiên mo.

³⁰Amêhên, ay muwang naên ya muwang moy balang hino. Muwang moy kotang ya atsi ha ihip hên balang tawo. Kabay ampaniwala kay, ya hika ay ubat kan Apo Namalyari.” ³¹Wani Apo Jesus, “Awo, ampaniwala kaw na amêhên. ³²Noa, ihipên yoy habaytsi. Marani yanay oras ya mapitatayak kaw. Ibalag yo ko, ta muli kaw ha bali yo. Êmbayro man, kalamo ko hi Apo Namalyari, ya Tatang ko. ³³Hinabi kina kamoyu ya habayto, ta êmên kaw magkamain kapatêkbêkan hên ihip gawan ha pakikimiha yo kangko. Êmbayro man, ay main kaw pon hên kairapan di ha luta. Noa, pakataniêhên yoy nakêm yo, ta hinambut kinay nangarawak di ha luta.”

Nanalangin hi Apo Jesus

17 ¹Hên nahabi nay na ni Apo Jesus, ya habayto, ay naningla ya ha langit ta wana, “Tatang, nilumatêng ya oras. Ipahlêk minay

panga-Diyos ko, ya Anak mo, ta êmên ko ipahlêk ya panga-Diyos mo etaman. ²Ta indin mo kangko ya tungkulan hên mamaala ha balang miha, ta êmên hila dyanan biyay ya ayn angga ya impatsiwala mo kangko. ³Habaytsi ya biyay ya ayn angga, ya makilala la ka, ya kamihamihaan Diyos, haka mamwangan la ko, hi Apo Jesu-Cristo ya in-utoh mo. ⁴Impahlêk koy panga-Diyos mo di ha luta ta nayari kina ya impadyag mo kangko. ⁵Amêhên, Tatang, ha arapan mo, ay ipahlêk mo dayi ya panga-Diyos ko, ya atsi kangko hên kalamo kata haton bayo êt dinyag ya hata luta.

⁶“Impabalay kata kanlan impatsiwala mo kangko, ya hilay pinili mo ha kal-atan tawo ha luta. Kamo hila, bayo impatsiwala mo hila kangko. Hinonol la etaman ya in-utoh mo kanla. ⁷Amêhên muwang lay na ya hika ya ubatan hên kaganawan ya dinyag haka hinabi ko. ⁸Gawan ginilam la ya intoro kina kanla, ya namwangan ko kamo, haka taganán muwang la, ya hiko ay ubat kamo, haka ampaniwala hila, ya hika ya namiutoh kangko.

⁹“Hila ya an-ihalangin ko. A ko an-ihalangin hilay a ampagpalokop kamo. Noa, an-ihalangin ko hilay impatsiwala mo kangko, ta kamo hila. ¹⁰Ya hinoman ya atsi kangko, ay kamo, haka ya hinoman ya atsi kamo, ay kangko. Angkahêlêk ya panga-Diyos ko gawan ha paniwala la kangko. ¹¹Mag-alfh kina di ha luta, ta mag-orong kina kamo. Noa, atsi hila pon di ha luta. Tatang koy banal, illagan mo hilay impatsiwala mo kangko ha kapangyarihan mo, ta êmên mag-in mimihay nakêm la, hên nanad nakêm mo haka nakêm ko, ya mimiha. ¹²Kaban kalamo la ko, di ha luta, ay inillagan ko hila gawan ha kapangyarihan mo, haka ayn kanla ya nidayo kangko, no alwan bêngat hatoy miha ya manan tinalagá ya midayo ya, haka milako ha kaparusaan, ta êmên matupad ya nakahulat ha Kahulatan mo.^j ¹³Marani ya pamag-orong ko kamo. Kabay ipagilam ko kanla ya hatsi, ya an-ihalangin ko kamo, kaban atsi ko pon di ha luta, ta êmên hila magkamain hên hadyay kahiglaan, hên nanad ha kahiglaan ko. ¹⁴Naidin kina kanla ya habi mo, bayo kinahêmêkan hila hên a ampaniwala, ya hiko ay ubat kamo. Kinahêmêkan hila, gawan ayn hilan pamakilamo kanlan a ampaniwala kangko, hên nanad kangko ya ayn pamakilamo kanlan a ampagpalokop kan Apo Namalyari. ¹⁵A ko an-ihalangin ya alihên mo hila di ha luta, noa, an-ihalangin ko ya illagan mo hila kan Satanas. ¹⁶Ayn hilan pamakilamo kanlan a ampaniwala kangko, hên nanad kangko ya ayn pamakilamo kanlan a ampagpalokop kan Apo Namalyari. ¹⁷Ha pamanggilam lan habi mo ya kaptêgan ay ipapawa mo hila hên manyag kalabayan mo. ¹⁸No ay-êmên ya pay-utoh mo kangko kanlan a ampaniwala kamo, êmên êt bayro ya pay-utoh ko

j 17:12 Awit 41:9

kanla, ta êmên hila manoro kanlan a ampaniwala kamo. ¹⁹An-italagá koy sarili ko hên manyag kalabayan mo, ta êmên hila etaman ay mitalagá hên manyag kalabayan mo.

²⁰“Alwan bêngat hilay habaytsi ya tagahonol ko ya an-ihalangin ko kamo, noa, hato êt ya maniwala kangko gawan ha an-itoro la. ²¹Tatang, an-ihalangin ko hilangan ta êmên mag-in mimihay nakêm la, hên nanad ha nakêm mo haka nakêm ko ya mimiha. Atsi hila dayi kantamo hên nanad atsi ka kangko, haka nanad atsi ko kamo, ta êmên hilay tawo ha luta ay maniwala ya hika ya nay-utoh kangko. ²²No ay-ê mên mo kon dinyanan karangalan, ay êmbayro êt ya dinyanan ko hilan karangalan, ta êmên mag-in mimihay nakêm la, hên nanad ha nakêm mo haka nakêm ko ya mimiha. ²³Hiko ay atsi kanla, haka hika ay atsi kangko, ta êmên mag-in ayn pamagkulang ya pagmimiha la. Haka, ta êmên mamwangan lan a ampaniwala kamo, ya hika ya nay-utoh kangko. Haka, ta êmên la mamwangan ya anlugurên mo hila, ya nanad ha pamanlugud mo kangko.

²⁴“Tatang ko, labay kon makalamo ko hilay impatsiwala mo kangko ha langit, ta êmên la mahêlêk ya kapahilêw ya kahampatan hên panga-Diyos ko, ya indin mo kangko gawan ha pamanlugud mo kangko paubat hên a pon dinyag ya hata luta. ²⁵O Tatang ko, ya makatoynungan, a la ka kilala lan a ampagpalokop kamo. Noa, hiko, ay kilala kata, haka habaytsi hilay tagahonol ko, ay muwang la, ya hika ya nay-utoh kangko. ²⁶Impakilala kata kanla haka ihundo katan ipakilala kanla, ta êmên hila milulugud, hên nanad ha pamanlugud mo kangko ta êmên hikoy magpaidi kanla.”

Ya pamandakêp kan Apo Jesus

(Mateo 26:47; Marcos 14:43-50; Lucas 22:47-53)

18 ¹Hên naihalangin ni Apo Jesus ya habayto, ay nammita yay na hên kalamo nay tagahonol na hên palako ha lipay hên hapa ya nag langan Cedron. Bayro ha lipay, ya nilako lan Apo Jesus, ay mal-at ya intanêm ya poon olibo. ²Amêhên, hi Judas Iscariote, ya may-upit kan Apo Jesus, ay muwang na ya habaytoy logal, ya panay lan anlakwên lan Apo Jesus. ³Bayro na hilan nilako ni Judas hên kalamo nay ungnô kanlan ampagbantay ha Templo haka mihay pangkat hên hundaloh, ya impalako bayro hên ampamaala kanlan pari haka hilay Pariseo. Ampantan hila hên pag-atáng haka almas. ⁴Gawan muwang na ngan ni Apo Jesus ya malyari kana ay tinupa na hila haka na hinabi kanla, ya wana, “Hinoy antapolên yo?”

⁵Kabay wanla, “Antapolên naên hi Jesus, ya taga-Nazaret.” Bayo hinabi ni Apo Jesus, “Hikoy habayto.” Kalamo lan hundaloh hi Judas, ya nay-upit kan Apo Jesus. ⁶Pamakahabi ni Apo Jesus ya hiyay habaytoy antapolên la, ay nipaorong hila haka hila nipatumba ha luta.

⁷Kabay nangoman yan nangotang hi Apo Jesus, ya wana, “Hino ya antapolên yo?”

Hinabi la, ya wanla, “Hi Jesus ya taga-Nazaret.”

⁸Amêhên, wani Apo Jesus, “Hinabi kina kamoyu, ya hiko yan makê. No hiko ya antapolên yo, ay paulayan yo hilay tagahonol ko.” ⁹Hinabi nay habayto ta êmên matupad ya hinabi na, ya ayn miha man kanlan impatsiwala kana, ya midayo kana hên mipalako ha kaparusaan.

¹⁰Biglan inanoh ni Simon Pedro ya êtak na, ta tsinigpah nay têkk^k ni Malco, ya mihay ipoh hên pinakapoon pari. ¹¹Wani Apo Jesus kan Pedro, “Igoma moy êtak mo, ta kailangan kon têêhên ya kairapan, ta habaytsi ay kalabayan ni Apo Namalyari, ya Tatang ko.”

Hi Apo Jesus ay in-arap kan Anas ya manan pinakapoon pari

¹²Dinakêp hi Apo Jesus, ta ginapoh ya gamêt na, hên hilay hundaloh hên kalamo lay kapitan la haka hilay Israelita ya tanod hên Templo.

¹³Hiyay gintan pon kan Anas, ya ampo ni Caifas. Habaytsi hi Caifas ay pinakapoon pari hên panaon hên habayto. ¹⁴Hi Caifas ya naghabi kanlan kapareho nan poon lan Israelita ha Templo, ya mangêd ay miha tana ya matsi para ha kal-atan.^l

Hinabi ni Pedro ya a na balay hi Apo Jesus

(Mateo 26:57-58, 69-75; Marcos 14:53-54, 66-72; Lucas 22:55-57)

¹⁵Hi Simon Pedro, haka miha pon ya tagahonol ni Apo Jesus ay hinumonol kanlan Apo Jesus. Gawan kilala yan pinakapoon pari ya hatoy miha, ay nakahowên ya ha bakod hên lote hên pinakapoon pari hên kalamo lan Apo Jesus. ¹⁶Nabalag hi Pedro ha danin kabat hên bakod. Immawah ya hatoy mihay tagahonol, ya kabalay hên pinakapoon pari, ta kinahabi nay babayi ya ampagbantay ha kabat hên bakod, haka na pinahowên hi Pedro. ¹⁷Kinotang nan hatoy babayi kan Pedro, ya wana, “Miha ka ha tagahonol nan habaytoy dinakêp?” Kabay wani Pedro, “Alwa.” ¹⁸Gawan nakêbêl hên habayto, namagkêt hên uling hilay ipoh, haka hilay tanod, bayo nanêngêy hila. Hi Pedro ay kalamo lan nakairêng hên ampanêngêy.

Hi Apo Jesus ay kinotang ni Anas

(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Lucas 22:66-71)

¹⁹Hi Apo Jesus ay kinotang ni Anas, ya pasado ya pinakapoon pari, hên tungkol ha tagahonol na, haka tungkol ha panoro na. ²⁰Hinabi ni Apo Jesus, ya wana, “Hikoy nanoro ha arapan lan kal-atan. Hikoy panay hên nanoro ha sinagoga haka ha Templo ya pagtsiponan hên Israelita. Ayn akon hinabi hên

^k 18:10 Tsinigpah ya panabtab ya têkk ni Malco. ^l 18:14 Juan 11:49-52

patago. ²¹Pata hiko ya kotangên mo? Ya kotangên mo dayi ay hatoy nanggilam hên habi ko, ta muwang la no hinoy hinabi ko kanla.” ²²Hên pangahabi ni Apo Jesus hên habayto, ay tsinampaling ya hên hatoy mihay bantay ya atsi bayro, ya wana, “Pata êmbayro ya hinabi mo ha pinakapoon pari?” ²³Wana etaman ni Apo Jesus, “No naghabi kon alwan mangêd, paptêgan mo. No mangêd ya hinabi ko, awta tsinampaling mo ko?” ²⁴Amêhên, hi Apo Jesus ay impagtan ni Anas kan Caifas, ya pinakapoon pari hên habayto. Nakagapoh pon ya gamêt na.

Hinabi nay nan oman ni Pedro ya a na muwang hi Apo Jesus

(Mateo 26:71-75; Marcos 14:69-72; Lucas 22:58-62)

²⁵Kaban atsi ya pon bayro hi Simon Pedro hên ampanêngêy, ay kinotang la yan oman, ya wanla, “Alwan hika ya mihay tagahonol hên tawoy hato?” Impuglaoh ni Pedro, ya wana, “Alwa.” ²⁶Atsi bayro ya mihay kamag-anak hên ipoh ya tsinigpahan ni Pedro hên têkk. Miha ya etaman kanlan ipoh hên pinakapoon pari. Kinotang na kan Pedro, ya wana, “Alwan hika ya nahêlêk ko hên kalamo ni Jesus do ha mal-at ya poon olibo?” Hinabi ni Pedro, ya wana, “Alwa.” ²⁷Nahên minghan nay na êt impuglaoh ni Pedro, ya a na muwang hi Apo Jesus, ay nangkatsi ya mihay manok.

Hi Apo Jesus ay in-arap kan Gobernador Pilato

(Mateo 27:1-2, 11-14; Marcos 15:1-5; Lucas 23:1-5)

²⁸Hên nayari lay nan kinotang hi Apo Jesus ha bali ni Caifas, ay gintan la yay na ha bali ni Gobernador Pilato, ya taga-Roma. Dali allo hên habayto. Hilay Israelita ay a hinumwên^m ha bali na ta marani yanay Pistan Pangaligtas ha Egiptoⁿ haka labay lan mangan ha pista. ²⁹Kabay immawah ya hi Gobernador Pilato ta kinotang na hila, no hinoy an-ibara la kan Apo Jesus.

³⁰Hinabi lan Israelita, ya wanla, “No ayn ya dayin dinyag ya alwan mangêd, ay a naên ya gintan di kamo.”

³¹Hinabi ni Gobernador Pilato kanla, ya wana, “Hikaw tana ya manatol kana hên pamanhumonol ha Kautuhan yo.”

Noa hinabi lan Israelita, ya wanla, “Ayn kay karapatan hên hatolan hên patsên ya hinoman.” ³²Nalyari ya habayto ta êmên matupad ya hinabi ni Apo Jesus no ay-êmên yan matsi.

³³Hi Gobernador Pilato, ay nag-orong ha bali na, haka na impabaêg hi Apo Jesus, ta kinotang na ya, “Hika ya ari hên Israelita?”

³⁴Hinabi ni Apo Jesus, ya wana, “Habain ay ubat ha sarili mon kaihipan, o main naghabin habain kamo?”

---

^m **18:28** Bawal kanlan Israelita hên humwên ha bali hên alwan Israelita. Haka bawal kanlan Israelita hên makipista no hinumwên hila ha balin alwan Israelita ta itad hilan narêmêk. ⁿ **18:28** Paskwa. Hêlêkên ha panlêkan labay habiên hên habi di ha bokotan hên hata Bibliya.

³⁵Hinabi ni Gobernador Pilato, ya wana, “Yarin Israelita ko? Hilay kapareho mon Israelita, haka hilay ampamaala kanlan pari yo, ya nantan kamo di. Hino awud ya dinyag mo?”

³⁶Hinabi ni Apo Jesus kana, “Ya pamanlokop ko ay alwan di ha luta. No di ha luta ya pamanlokop ko, ay impaglaban la ko dayi hên tagahuyo ko, ta êmên a la kon dakpên lan Israelita. Noa, alwan di ha luta ya pamanlokop ko.”

³⁷Amêhên, nangotang hi Gobernador Pilato, ya wana, “No êmbayro, ay ari ka?”

Bayo hinabi ni Apo Jesus, ya wana, “Hika ya naghabi hên hikoy mihay ari. In-anak ako di ha luta ta êmên mamipamwang hên kaptêgan. Hilay mabay hên mamwangan ya kaptêgan, ay ampanggilam hên anhabiên ko.”

³⁸Kabay wani Gobernador Pilato, “Hino awud ya kaptêgan?”

Hi Apo Jesus ay hinatolan hên matsi ha koros
(*Mateo 27:15-31; Marcos 15:6-20; Lucas 23:13-25*)

Pangahabi na ay nangoman yan immawah hi Gobernador Pilato, ta hinabi na kanlan Israelita, ya wana, “Ayn akon angkahêlêk ya ikadikil kana. ³⁹Main kaw hên kaugalian, ha balang Pistan Pangaligtas, ya kailangan kon ibuhan ya mihay nakahukul. Labay yon ibuhan ko hi Jesus, ya Ari yon Israelita?” ⁴⁰Noa, naubuh hilan nan-angaw, ya wanla, “Alwan habain. Hi Barrabas tana ya ibuhan.” (Hi Barrabas ay mihay nanalanghang ha gobyerno.)

19 ¹Gawan ha kalabayan lan ampamaala ha Templo, ay impalatiko ni Gobernador Pilato hi Apo Jesus. ²Ha pammusmus lan hundaloh kana, ay nangwa hilan nanad tanyuong ya pinanyag la yan korona, ya impakopya la ha ulo na. Haka la ya pinatakopan hên mahampat ya takop, ya kulay ubi, ya nanad ha takop lan ari. ³Bayo miha-miha hilan dinumani kana, ta wanla kana, “Kumara dayi ya biyay hên Ari lan Israelita!” Haka la ya pinagtatampaling.

⁴Immawah oman hi Gobernador Pilato, ta hinabi na kanla, iarap ko ya kamoyu ta êmên yo mamwangan ya ayn akon nahêlêk ya kasalanan na. ⁵In-awah la hi Apo Jesus ya pinakopyaan lan korona ya dyag ha diwi, haka pinatakopan hên kulay ubi. Bayo hinabi kanla ni Gobernador Pilato, ya wana, “Hêlkên yoy habaytsi.” ⁶Hên nahêlêk lay na hi Apo Jesus hên poon pari, haka hên hilay bantay ha Templo, ay in-angaw la, ya wanla, “Ipako ya ha koros! Ipako ya ha koros!” Noa, hinabi kanla ni Gobernador Pilato, ya wana, “Hikaw tana ya maypako kana ta ayn akon nahêlêk ya dinyag nay kasalanan.” ⁷Naghabi hilay Israelita, ya wanla, “Main kay hên anhonolên ya utoh ya hêpat yan patsên, ta hinabi na, ya hiya kanoy Anak ni Apo Namalyari.”

⁸Nahên nagilam ni Gobernador Pilato ya hata hinabi la, lalo yay nan nalimwan. ⁹Nangoman yan hinumwên ha lalên bali na ta kinotang na hi Apo Jesus, ya wana, “Taga-ayri ka?” Noa, a ya naghabi hi Apo Jesus.

¹⁰Kinotang na yay na êt, ya wana, “Pata a mo labay maghabi kangko? A mo muwang ya main akon kapangyarihan hên ipabuhan kata, o ipapako ka ha koros?” ¹¹Bayo naghabi hi Apo Jesus, ya wana, “Madyag moy habain, ta dinyanan na kan tungkulan ni Apo Namalyari. Kabay mabyat ya kasalanan lan nantan kangko di kanan kasalanan mo.” ¹²Nahên nagilam ni Gobernador Pilato ya hinabi ni Apo Jesus, ay labay na ya dayi hên ibuhan, noa, nan-angaw hilay Israelita, ya wanla, “No ibuhan moy habain, alwa kan kaluguran nan Emperador, ya poon mo ha Roma. Ta no hinoman ya ampaghabin hiya ay mihay ari, ay kapatsi nan Emperador.” ¹³Hên nagilam ni Gobernador Pilato ya pangahabin êmbayro, ay in-awah na hi Apo Jesus, haka ya nikno ha iknoan hên panlingonan hên kaso, ha logal ya nag langan Gabata ha habin Hebreo, ya main intabladoy bato. ¹⁴Allo hên habayto hên pamaglêan ha Pistan Pangaligtas. Maranin ugto hên hinabi ni Gobernador Pilato kanlan Israelita, ya wana, “Hatsi yay na ya ari yo.” ¹⁵Nan-angaw hila, ya wanla, “Patsên ya! Patsên ya! Ipako ya ha koros!” Amêhên, wani Gobernador Pilato, ya wana, “Labay yo yan ipako ha koros, ya ari yo?” Amêhên, naghabi hilay ampamaala kanlan pari ya wanla, “Ayn kay hên kaatag ya ari no alwan ya Emperador.” ¹⁶Kabay indin ni Gobernador Pilato hi Apo Jesus kanla ta êmên la ya ipapako ha koros.

Hi Apo Jesus ay impako ha koros

(Mateo 27:32-44; Marcos 15:21-32; Lucas 23:26-43)

Kingwa la hi Apo Jesus, ¹⁷ta impabalangaw kana ya mihay koros hên palako ha logal ya ambaêgên hên Bungo (Golgota ha habin Hebreo, ya habi lan Israelita). ¹⁸Panlumâtêng la bayro, ay impako la hi Apo Jesus ha koros ha pibonakan hên loway nakapako êt ha koros la. Ya miha ay atsi ha koros ha dapit panabtab ni Apo Jesus, haka ya miha ay atsi ha koros ha dapit uki ni Apo Jesus. ¹⁹Nanulat hi Gobernador Pilato. Ya wanan hulat, “Hi Jesus, ya taga-Nazaret, ya Ari lan Israelita.” Bayo la indin ya hata hulat ha koros, ha ugton ulo ni Apo Jesus. ²⁰Inhulat nay habayto ha habin Hebreo, Latin, haka Griego. Mal-at kanlan Israelita ya namahan habayto, ta narani ya ha balayan, ya pinaypakoan kan Apo Jesus. ²¹Kabay hinabi lan ampamaala kanlan pari lan Israelita kan Gobernador Pilato, ya wanla, “Paan mon ihulat ‘ya Ari hên Israelita,’ noa, ya ihulat mo dayi ay, ‘Hinabin hatsi, ya hiya ya Ari lan Israelita.’” ²²Hinabi ni Gobernador Pilato, ya wana, “Ya naihulat ko, ay naihulat kina.”

²³Hên naipako lay na hên hundaloh hi Apo Jesus, ay kingwa la ya takop na, bayo piniaatagan lan apat. Haka la êt kingwa ya hatoy pangkêbêl na ya ayn tayi. ²⁴Pinihabian lan hundaloh, ya wanla, “Paan tamon pigi-gihian ya hatsi, ta mahayang tamo. Mahampat, ay magpalabonutan kitamo no hinoy makapiuli.” Nalyari ya habayto, ta êmên matupad ya nakahulat ha Kahulatan ni Apo Namalyari, ya wana,

“Pini-aatagan la ya takop ko, bayo hatoy pangkêbêl ko ay pinagpalabonutan la.”^o

Ta êmbayro ya dinyag lan hundaloh.

²⁵Ha danin koros ha pinaypakoan kan Apo Jesus, ay nakairêng ya indo na, bayo mihay babayi ya kapotoh pohêl hên indo na, haka hi Maria Magdalena haka hi Maria, ya ahawa ni Cleopas. ²⁶Hên nahêlêk ni Apo Jesus ya indo na, haka hatoy banhagan lan anlugurên nan tagahonol na, ya atsi ha dani na, ay hinabi na, ya wana, “Indo, atsi ya anak mo.” ²⁷Hinabi na êt ha tagahonol na, ya wana, “Atsi di ya indo mo.” Kabay paubat hên habayto, ay pinagkalamo na ya indo ni Apo Jesus ha bali na.

Ya pangamatsi ni Apo Jesus

(Mateo 27:45-56; Marcos 15:33-41; Lucas 23:44-49)

²⁸Muwang ni Apo Jesus ya nayari ya kaganawan ya impadyag kana ni Apo Namalyari. Haka ta êmên matupad ya atsi ha Kahulatan na, ay hinabi na, “Angkaangan ako.” ²⁹Atsi bayro ha nanad kolo, ya main nangiho ya alak. In-iptêh la ya nanad bolak ha makarang ya hanga hên isopo. Bayo indêrê la ha nangihoy alak, ya atsi ha nanad kolo, ta intag-ay la ha bêbêy ni Apo Jesus ta êmên na halêphêpên. ³⁰Hên hinalêphêp nay na ni Apo Jesus ya nangihoy alak, ay hinabi na, ya wana, “Nayari yana.” Nagkulaêy ya ulo na hên natsi yay na.

Nilatog hên hundaloh ya lawini ni Apo Jesus

³¹Allon pamaglêan la ha pamagsimba haka pista la hên habayto. Nilako la hên Israelita hi Gobernador Pilato, ta a la labay ilaêh ha koros ya natsi no allon pamagsimba. Haka maalagá kanla ya habaytoy allon pamagsimba ta napitagon pista ya êt, kabay pinakihabi la kan Gobernador Pilato, ya ipapakli ya but-on ahêl hên nakapako ha koros ta alihên bayro ya bangkay la. ³²Kabay nilako lay na êt hên hundaloh hên pinakli ya but-on ahêl lan loway nakapako hên kalamo ni Apo Jesus. ³³Hên lumatêng hila kan Apo Jesus, ay nahêlêk la, ya mana yay nan natsi. Kabay a lay na pinakli ya but-on ahêl na. ³⁴Noa, nilatog hên mihay hundaloh ya lawini ni Apo Jesus ha aypan tagyang, bayo biglan namoganggang ya daya haka lanêm. ³⁵Habaytoy nalyari, ay pêtêg, ta ya nakahêlêk hên nalyari, ay mapaypaniwal-an. Kabay an-ipamwang na ya kaganawan ya nahêlêk na, ta êmên hikaw man, ay maniwala. ³⁶Nalyari ya habayto, ta êmên matupad ya Kahulatan ni Apo Namalyari, ya ayn mapakli ya miha man ha but-on na.^p ³⁷Haka main êt kaatag ya nakahulat ha Kahulatan ni Apo Namalyari, ya wanan Kahulatan, “Pakahêlkên lay hatoy nilatog la.”^q

^o 19:24 Awit 22:18   ^p 19:36 Awit 34:20; Bilang 9:12; Exodo 12:43-46

^q 19:37 Zacarias 12:10

Ya pamilbêng kan Apo Jesus

(Mateo 27:57-61; Marcos 15:42-47; Lucas 23:50-56)

³⁸Hên nayari ya habayto, ay pinakihabi ni Jose ya taga-balayan Arimatea, kan Gobernador Pilato, ya paulayan yan may-ilbêng bangkay ni Apo Jesus. Hatsi hi Jose, ay mihay ampaniwala kan Apo Jesus, noa, a na impamwang ya paniwala na, gawan malimo ya kanlan poon lan Israelita. Pinaulayan ya etaman ni Gobernador Pilato. Kabay kingwa ni Jose ya bangkay ni Apo Jesus. ³⁹Kalamo ni Jose hi Nicodemo, ya dinumani kan Apo Jesus hên haton mihay yabi. Nantan yan tatumpo ya kilo hên pabango, ya piniagêm hên mira haka aloe. ⁴⁰Kingwa lay bangkay ni Apo Jesus, ta dinyanan lan pabango kaban kinêlkêlan la ya hên takop, ya naputsi gawan ha kaugalian lan Israelita no main iilbêng. ⁴¹Ha dani hên pinaypakoan kan Apo Jesus, ay main pananêman. Bayro ha pananêman, ay main pay-ilbêngan ya nanad lêyang ya bayon dyag, ya a êt pinay-ilbêngan. ⁴²Indin lay bangkay ni Apo Jesus bayro, gawan narani, haka gawan kailangan yan iilbêng, bayo matatay allo, gawan habaytoy bisperas hên pista, haka bisperas allon pamagsimba la.

Hi Apo Jesus ay nabiyay oman

(Mateo 28:1; Marcos 16:1-8; Lucas 24:1-12)

20 ¹Naririglêm pon hên allon Domingo, ay nilumatêng hilan Maria Magdalena ha pinay-ilbêngan kan Apo Jesus. Nahêlêk la ya natulid ya hadyay hêlay bato, ya intakap ha bêbêy hên pinay-ilbêngan. ²Gawan ha nahêlêk la, ay nuwayu hilan nagtagloh kan Simon Pedro, haka kanan tagahonol, ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus. Hinabi la kanla, “Kingwa la ya bangkay hên Panginooon ha pinay-ilbêngan kana. Haka a naên muwang no ay-iri la yan gintan.” ³Kabay hi Pedro, haka hatoy tagahonol ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus, ay nagtagloh bayro ha pinay-ilbêngan. ⁴Niagnan hilan nuwayu, noa, hi Pedro ay naunaan yan hatoy mihay tagahonol ha pinay-ilbêngan. ⁵Napaiyoko ya, ta hinilip na ya lalên lêyang. Nahêlêk na ya hatoy pinamunggo ha bangkay ni Apo Jesus, noa, a ya pon hinumwên. ⁶Hên nilumatêng ya hi Pedro, ay tinumagloh yan hinumwên ha lalên lêyang. Nahêlêk na etaman, ya atsi ya awud bayro ya pinamunggo ha bangkay ni Apo Jesus. ⁷Main êt bayro, hên nakapapawa, ya nanad mahlay ya panyo, ya pinangêlkêl ha ulo hên bangkay ni Apo Jesus. ⁸Amêhên, hinumwên yay na etaman ya hatoy tagahonol ya nunan nilumatêng bayro. Nahêlêk na êt ya habayto, kabay naniwala yay na, ya nabiyay yan oman hi Apo Jesus. ⁹Agyan impahulat ni Apo Namalyari ha Kahulatan na, ya kailangan mangoman mabiyay hi Apo Jesus, ay a la êt naintindihan ya habayto. ¹⁰Amêhên, nuli hilay nay loway tagahonol ni Apo Jesus ha bali la.

Nagpahlêk hi Apo Jesus kan Maria Magdalena

(Mateo 28:9-10; Marcos 16:9-11)

¹¹Nakabita hilay nay loway tagahonol ni Apo Jesus hên nilumatêng bayro hi Maria Magdalena ha pinay-ilbêngan kan Apo Jesus. Nakairêng ya bayro ha bêbêy hên lêyang hên ampanangih. Kaban ampanangih ya, ay hinilip nay lalên lêyang. ¹²Nahêlêk na bayro ya loway anghel ya nakatakop hên naputsi ya nakaikno ha ubatan hên bangkay ni Apo Jesus, miha ha dapit ulo haka miha ha dapit bitsih. ¹³Kintang la hi Maria, “Pata ampanangih ka?”

Hinabi na, ya wana, “Kingwa la ya bangkay hên Panginon ko, haka a ko muwang no ay-iri la yan gintan.”

¹⁴Hên namalingay hi Maria hên nahabi nay habayto, ay nahêlêk na hi Apo Jesus ya nakairêng bayro, noa, a na ya nabalayan. ¹⁵Kintang ya ni Apo Jesus, ya wana, “Pata ampanangih ka? Hinoy antapolên mo?” Êndat ni Maria hên hiya ya manayhay hên tanaman bayro. Kabay kintang na, ya wana, “Apo, no hika ya nangwa kana, itoro mo kangko no ay-iri mo yan gintan ta kowên ko ya.” ¹⁶Amêhên, wani Apo Jesus kana, “Maria.” Inumarap hi Maria kan Apo Jesus, ta wana, “Raboni.” (Ya labay habiên hên “Raboni” ay “Mánoro” ha habin Hebreo ya habi lan Israelita.) ¹⁷Hinabi ni Apo Jesus kana, ya wana, “Paan mo kon talanên ta a ko êt nakaorong kanan Tatang. Lakwên mo hilay patêl ko ta habiên mo kanla ya mag-orong kina kanan Tatang ko, ya Tatang yo etaman, kan Apo Namalyari, ya Diyos ko haka Diyos yo.” ¹⁸Kabay nagtagloh yay na hi Maria Magdalena kanlan tagahonol na, ta wana, “Nabiyay yan oman ya Panginon! Nahêlêk ko ya!” Bayo hinabi na êt ya impahabi na kana ni Apo Jesus.

Nagpahlêk ya hi Apo Jesus kanlan tagahonol na

(Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18; Lucas 24:36-49)

¹⁹Hên yabi yana hên habayton allon Dominggo, ay naka-tsipon hilay tagahonol na. Impakakabat lay bali ta angkalimo hila ha poon lan Israelita. Namakonkaynaman ay nirêng ya hi Apo Jesus ha bonak la. Hinabi na, “Patêkbêkên ni Apo Namalyari ya nakêm yo.” ²⁰Pangahabi nan habayto, ay impahlêk na kanla ya hugat ha gamêt na, haka ha aypan tagyang na. Nabalayan la yay na bayto, kabay hadyay kahiglaan lan tagahonol na. ²¹Hinabi nay na êt ni Apo Jesus kanla, “Magkamain kaw hên kapatêkbêkan nakêm. No ay-êmên na kon in-utoh ni Apo Namalyari, ya Tatang ko, ay êmên êt bayro hên an-iutoh kataw.” ²²Pangayari nan naghabi ay pinahlêpan na hila haka na hinabi, “Tanggapên yoy Espiritu ni Apo Namalyari. ²³Hiyay mamitoro kamoyu, ta no habiên yo ya main tawo ya pinatawad ha kasalanan la, ay taganán pinatawad hila ni Apo

Namalyari. Haka no habiên yo ya a hila pinatawad ha kasalanan la, ay a hila taganán pinatawad ni Apo Namalyari ha kasalanan la.”

**Hi Tomas ay a naniwala ha hinabi kana ya
nangoman nabiyay hi Apo Jesus**

²⁴Hi Tomas, ya miha kanlan labinlowa, ya ambanhagan Kambal, ay ayn bayro hên nagpahlêk hi Apo Jesus kanlan tagahonol na. ²⁵Kabay hinabi kana hên kaatag ya tagahonol, ya wanla, “Nabiyay yan oman ya Panginoon. Nahêlêk naên ya.” Noa, hinabi ni Tomas, ya wana, “A ko maniwala ya nabiyay yan oman, angga ha a ko pon mahêlêk ya ubatan hên pako ha gamêt na, haka no a ko pon magap-an ya hugat ha aypan tagyang na.”

²⁶Hên mayari ya waloy allo, nangoman hilan ni-tsi-tsipon ha bali, ya hilay tagahonol na. Kalamo la hi Tomas. Naubuh hên nakakabat ya ilwangan, noa, nakahowên ya hi Apo Jesus, biha nirêng ya ha bonak la. Hinabi nay na êt, ya wana, “Magkamain kaw hên kapatêkbêkan nakêm.” ²⁷Bayo hinabi na kan Tomas, “Pakahêlkên mo, haka gap-an moy hugat ha gamêt ko haka ha aypan tagyang ko. Paan kan mag-alangan. Maniwala kay na.” ²⁸Hinabi ni Tomas, ya wana, “Panginoon ko, hika awud hi Apo Namalyari.” ²⁹Amêhên, hinabi kana ni Apo Jesus, ya wana, “Ampaniwala kay na, gawan ha nahêlêk mo kina? Lalo hilan an-ingalwan ya ampaniwala kangko, agyan a la ko angkahêlêk.”

No awta hinulat ya hata libro

³⁰Bapan lakê pon ya kapapaêpapah ya dinyag ni Apo Jesus ya nahêlêk lan tagahonol na. Noa, a naihulat bayri ha libro. ³¹Ya naihulat di ay inhulat, ta êmên kaw maniwala ya hi Apo Jesus ay Anak ni Apo Namalyari, ya Mesias, ya Cristo, ya Mámiligtas ya pinili nan mamaala. Ta no maniwala kaw, ay madyanan kaw hên biyay ya ayn angga, gawan ha pakikimiha yo kan Apo Jesus.

Nagpahêlêk ya hi Apo Jesus ha pito kanlan tagahonol na

21 ¹Hên nayari ya habayto, ay nagpahlêk yay na êt hi Apo Jesus kanlan tagahonol na. Êmên di ya pangapalyari ha Dagat-dagatan hên Tiberias. ²Mikakalamo hilan Simon Pedro, hi Tomas ya banhagan lan Kambal, hi Natanael ya taga-Cana, ha probinsyan Galilea, ya loway anak ni Zebedeo, haka ya lowa pon êt ya tagahonol ni Apo Jesus. ³Hinabi kanla ni Simon Pedro, ya wana, “Manlapêt ako.” Hinabi lan kaatag, ya wanla, “Kilako kay kamo.” Amêhên, ay nammita hilay na hên hinumakay ha bangka, noa, ayn hilan nakwa hên yabin habayto.

⁴Hên dali allo, ay nakairêng hi Apo Jesus ha laylay lanêm, noa, a la ya nabalayan hên tagahonol na. ⁵Kinotang na hila, “Maanak ko, main

kaw hên nakwa?” Kabay wanla, “Ayn kay nakwa.” ⁶Wanay na êt ni Apo Jesus kanla, ya wana, “Itata yo ha dapit panabtab hên bangka ya lambat yo ta êmên kaw makakwa.” Kabay intata la ya lambat la, haka hên habayto êt, ay a lay na maguloy-guloy ya lambat la ha kal-atan hên nakwa la. ⁷Amêhên, hinabi na kan Pedro hên hatoy mihay tagahonol, ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus, ya wana, “Hi Panginoon ya awud ya habayto!” Hên nagilam ni Simon Pedro ya hinabi kana, ay nagbaro ya, ta a ya nakabaro. Hên nakabaro yay na, ay naglukho yay na ha lanêm ta nanawonghong ya hên lakwên kumustaên hi Apo Jesus. ⁸Ya kaatag ya tagahonol, ay nagbangkan palako ha laylay hên ampigu-guluyan ya lambat ya napno hên kênan lanêm. A hila marayo ha laylay lanêm ta siyamapo ya metros tana.

⁹Hên nakalatêng hilay na ha laylay lanêm ay nakahêlêk hila hên apoy, ya main in-iyaw ya kênan lanêm haka puto. ¹⁰Amêhên, wani Apo Jesus kanla, “Mantan kaw di hên kênâ ya nakwa yo.” ¹¹Hi Simon Pedro ay hinumakay ha bangka ta hinawpan na hilay kalamo na hên mangguloy hên lambat, ya napno hên mangahlay ya kênâ ya main bilang hên magatoh boy limampo boy tatlo. A ya nagihi ya lambat agyan êmbayroy kal-atan kênâ. ¹²Wani Apo Jesus kanla, “Kaw di, ta mangan kitamo.” Miha man kanla, ay ayn naghêkaw nakêm hên mangotáng kana no hino ya, ta muwang la ya hiya ya Panginoon. ¹³Amêhên, kingwa ni Apo Jesus ya puto, haka kênan lanêm ta indin na kanla. ¹⁴Habaytoy katatlo nan pagpahlêk ni Apo Jesus kanlan tagahonol na paubat hên nabiyay yan oman.

Ya hinabi ni Apo Jesus kan Pedro

¹⁵Hên nayari hilan nangan, ay kinotang ni Apo Jesus hi Simon Pedro, ya wana, “Simon, anak ni Juan, anlugurên mo kon igit kanlan habaytsi ya kaatag ya tagahonol ko?” Kabay wani Pedro, “Awo, Panginoon. Muwang mo ya anlugurên kata.” Amêhên, wani Apo Jesus, “Hayhayên mo hilay bayon ampaniwala kangko, ya maialimbawa ha biseron tupa.” ¹⁶Amêhên, katalwa nay na êt kinotang ni Apo Jesus hi Pedro, “Simon, anak ni Juan, anlugurên mo ko?” Bayo wani Pedro, “Awo, Panginoon. Muwang mo ya anlugurên kata.” Amêhên, wani Apo Jesus, “Hayhayên mo hilay ampaniwala kangko, ya maialimbawa ha tupa.” ¹⁷Ikatlo yan kinotang ni Apo Jesus, ya wana, “Simon, anak ni Juan, anlugurên mo ko?” Amêhên, hinumakit ya nakêm ni Pedro ha katatlo yan kinotang. Hinabi na, ya wana, “Panginoon, muwang moy balang hino. Muwang mo ya anlugurên kata.” Amêhên, hinabi kana ni Apo Jesus, ya wana, “Hayhayên mo hilay ampaniwala kangko, ya maialimbawa ha tupa. ¹⁸Anhabiên ko kamo ya kaptêgan. Hên alwa ka pon mantêg toa, ay ampabaroan moy sarili mo, haka anlakwên moy labay mon lakwên.

Noa, pantumoa mon pêêtêg, ay ipaktang moy gamêt mo ta kaatag ya mamikêlêkêl kamo, haka la ka gêtan do ha a mo labay lakwên.” ¹⁹Hinabi kana ni Apo Jesus ya habayto, ta êmên mamwangan no ay-êmên yan matsi hi Pedro, ta êmên madyanan pamagpuri hi Apo Namalyari. Amêhên, hinabi ni Apo Jesus kana, ya wana, “Ihundo moy pamakihonol mo kangko.”

Hi Juan ya mihay tagahonol ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus

²⁰Namalingay hi Pedro, haka na nahêlêk ya anhumonol kanla hi Juan, ya hatoy tagahonol ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus. Hatoy namidanin ulo ha pagaw ni Apo Jesus hên nangotang, “Panginoon, hinoy may-upit kamo?” hên nangan hilay na hên haton yabi hên dinakêp la hi Apo Jesus. ²¹Hên nahêlêk ya ni Pedro, kinotang na kan Apo Jesus, ya wana, “Panginoon, hino etaman ya malyari di ha tawoy hatsi? Ay-êmên yan matsi?” ²²Hinabi ni Apo Jesus ya wana, “No labay kon mabiyay yan angga ha pag-orong ko, ay ayn kay nan pakiêmên bayro. Ya daygên mo, ay humonol ka kangko.” ²³Gawan ha hinabi nay habayto, ay nibahwag kanlan ampaniwala kan Apo Jesus ya balita ya a ya matsi ya tagahonol ya hatsi. Noa, a na hinabi ni Apo Jesus, ya a ya matsi. Ta, ya hinabi na ay, “No labay kon mabiyay yan angga ha pag-orong ko, ay ayn kay nan pakiêmên bayro.” ²⁴Habaytsi ya tagahonol ya banhagan lan anlugurên ni Apo Jesus, hiya ya ampamaptêg ha balang nakahulat di. Hiya êt ya nanulat hên kaganawan hên habaytsi, haka muwang naên ya pamaptêg na ay kaptêgan.

Ya tawlin inhulat ni Juan, ya tagahonol, ya ambanhagan lan anlugurên ni Apo Jesus

²⁵Mal-at pon ya dinyag ni Apo Jesus. No ihulat ya kaganawan ya habayto, ay kayno a mihukad di ha luta ya kal-atan kahulatan ya maihulat.